

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Andra Kammaren. N:o 43.

Lördagen den 10 maj,

kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr vice talmannen, hvilken till en början ledde kammarens förhandlingar, föredrog först statsutskottets utlåtande n:o 67, i anledning af väckt motion om beviljande af ett ordinarie förslagsanslag af högst 15,000 kronor för utgifvande af en tidning för legala tillkännagifvanden, m. m.

Ang. anslag till utgifvande af en statstidning.

Med hufvudsakligt tillstyrkande af ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *A. P. Danielson* afgifna motion, n:o 178, hemställde utskottet i detta utlåtande:

»att Riksdagen må under riksstatens sjetta hufvudtitel på ordinarie stat för 1891 bevilja ett förslagsanslag högst 15,000 kronor att ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för att, sedan det med utgifvaren af Post- och Inrikes tidningar nu gällande kontrakt blifvit i vederbörlig ordning uppsagdt och upphört att gälla, ombesörja att en tidning, afsedd att upptaga vissa meddelanden från regeringen och alla legala tillkännagifvanden så väl af alla embetsmyndigheter som enskilde i de fall, då sådana enligt lag och författningar måste sålunda offentliggöras, jemte andra kungörelser och annonser, må under statsmyndighets kontroll utgifvas och utdelas till embetsverk, myndigheter och rikets kommuner, hvilken tidning jemväl må finnas att tillgå genom prenumeration och försäljning samt vara så ordnad, att deri upptagna tillkännagifvanden och annonser med lätthet må kunna i sina olika grupper igenfinnas.»

Reservation emot denna utskottets hemställan hade anmälts af herrar grefve *G. Sparre*, *C. E. Casparsson*, *O. W. Odelberg*, grefve *E. C. A. Piper*, *F. Boström*, *P. J. von Ehrenheim*, *V. N. Ekenman*, *C. O. Bergman*, *C. W. von Schulzenheim*, *A. G. Svedelius*, *A. F. Almén* och *F. A. Almgren*.

Ang. anslag
till utgifvande
af en stats-
tidning.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Winkrans: Den ärade motionären har äfven i år förnyat den motion, som han redan vid ett par föregående riksdagar afgifvit, om utgifvandet af en tidning, redigerad af någon statsmyndighet, på det att man måtte få legala och officiella tillkännagifvanden på ett ändamålsenligare sätt framställda inför allmänheten, än hittills skett genom Post- och Inrikes Tidningar. Man kan ju möjligen medgifva, att motionären i det fallet kan hafva rätt, att sättet att annonsera bör gå framåt på samma sätt, som framsteg göras på alla andra områden, och att kanske icke det bästa möjliga sättet i ifrågavarande hänseende hittills iakttagits, utan att något bättre kunde tänkas. Förhållandet är dock det, att äfven Post- och Inrikes Tidningar i detta afseende på senare tider undergått åtskilliga förändringar, som ju ovilkorligen be-teckna ett framåtskridande i den riktning motionären önskat. Annons-priset till exempel, om hvilken han sagt att det hindrar den fattige att annonsera i denna tidning, är numera, efter hvad jag sett af en tabell, alldeles icke högre än i de flesta andra tidningar, utan snarare lägre. Rubrikerna, öfver hvilka han klagat att de icke äro tillräckligt tydliga, hafva på senare tider gjorts klarare och åskådligare, så att icke heller i det fallet torde förefinnas någon egentlig brist. Vidare utgifves för hvarje månad ett register öfver hvad som förekommit i tidningen under månaden, så att äfven i det fallet vunnits en fördel. Den väsentligaste af de anmärkningar herr Danielson framställt, eller att det skulle vara så svårt för landsbygdens befolkning att begagna sig af Posttidningen på grund af det höga prenumerationspriset, torde också den numera vara förfallen, sedan prenumerationspriset blifvit nedsatt till hälften för landsbygdens kommuner eller 7 kronor 50 öre, hvilket belopp knappast motsvarar mera än tryckningskostnaden. I detta fall kan ju icke något billigare pris åstadkommas, så vida man icke ställer så till, såsom det säges i utskottets motivering, nemligen att kommunerna skulle få tidningen fritt. Men då skulle ju statsverket göra en uppoffring, och om den skulle blifva ersatt genom det af utskottet påyrkade anslaget af 15,000 kronor, derom vågar jag icke yttra mig. De sakkunnige påstå emellertid, att så på långt när icke skulle blifva förhållandet.

Men det var egentligen icke den delen af frågan jag ville belysa. Det komma nog andra mera sakkunnige att göra. Hvad som för mig gjort det motbudande att nu antaga utskottets förslag har varit den enligt mitt förmenande i detta förslag liggande våldskränkning af de förmåner, som en gång blifvit svenska akademien beviljade. Jag har icke utaf de betänkanden, som här i kammaren framkommit rörande denna fråga, kunnat blifva öfvertygad, att denna förmån, som svenska akademien erhållit genom forna styrelsers skänker, har på något vis af densamma förverkats eller ens kunnat förverkas. Man har visserligen påstått, att detta svenska akademiens privilegium att utgifva Posttidningen skulle hafva förverkats på 1830-talet, då akademien icke sökte att få detsamma förnyadt. Men från akademiens sida har den åsigten gjort sig gällande, att ett sådant förverkande icke kunnat ske, enär akademien genom Gustaf den tredjes förordning den 20 december

1791 erhållit privilegium, att dess tidning skulle vara den enda giltiga i fråga om införandet af officiella och legala tillkännagifvanden, såsom till exempel rörande testamenten, hyreskontrakt, markegångssättning, konkurser och dylikt. Den donation, som akademien genom denna förordning erhöll, har akademien påstått — och jag har icke sett motsatsen vara bevisad — icke vara på något sätt förverkad, utan fortfarande med sin fulla kraft gällande än i dag. Förhållandet var ju, att enligt då gällande tryckfrihetslag af 1766 och 1774 fans icke den literära eganderätten, vare sig i fråga om tidningar eller andra literära produkter, så vida den icke bekräftades genom ett särskildt privilegiebref. På denna grund fick också akademien, i likhet med andra utgifvare af literära arbeten, ett sådant privilegium att få vara i oqvald besittning af sin egendom. Men detta kom ju i sjelfva verket att upphöra genom 1812 års tryckfrihetsförordning, hvarigenom hvem som helst fick rättighet att utgifva tidningar. Sålunda kan man säga, att detta privilegium att utgifva en särskild tidning upphörde för akademien i samma stund som denna rättighet lemnades hvilken som helst ärlig medborgare i riket. Och följaktligen har akademien icke behöft på 1830-talet söka få detta privilegium förnyadt, då det redan var upphäfdt. Deremot fans i detta privilegiebref, såsom det på den tiden var vanligt, inflickadt något annat än blott denna rättighet, nemligen en gåfva att ensam få mottaga officiella och legala annonser med gällande kraft. Det var denna gåfva, som Gustaf den tredje skänkte för att upprätthålla sin skapelse, hvilken under tidernas lopp åstadkommit så mycket godt och kan åstadkomma än mera godt, och den gåfvan har enligt akademiens åsigt ännu icke förverkats, utan tillhör fortfarande akademien. Detta är naturligtvis en i sig sjelf juridisk fråga af mycket intressant och må hända äfven invecklad beskaffenhet, och såsom icke varande jurist vill jag icke vidare inlåta mig på densamma. Men på det jag skall kunna gifva min röst för utskottets förslag, vare sig nu eller framdeles, måste jag vara öfvertygad, antingen att akademien verkligen förverkat denna gåfva eller ock att akademien blir på ett tillfredsställande sätt godtgjord för densamma. I annat fall ser det nästan ut som en våldskränkning att beröfva akademien en gåfva, som den på lagligt sätt förvärfvat.

Nu har det hvarje gång denna motion framkommit, så till exempel 1888, hetat, 'att man icke skulle beröfva akademien denna fördel, då »inkomsten af Posttidningen vore akademiens förnämsta inkomstkälla och snart sagdt ett lifsvilkor för att akademien skulle kunna fortsätta sin ädla och gagnande verksamhet och fullborda det synnerligen dyrbara arbetet med utgifvandet af en svensk ordbok». Det var således, enligt dåvarande utskotts åsigt, två ändamål, för hvilka akademien lefde, det ena dess ädla och gagnande verksamhet i allmänhet och det andra det speciella utgifvandet af en ordbok. År 1889 se vi att utskottet tagit ett steg längre på den vägen att annullera en en gång gifven gåfva, då det säger, att man möjligen skulle behöfva undersöka, om och i hvad mån, med anledning af den minskning i svenska akademiens inkomster, som häraf kunde föranledas, understöd borde beredas akademien »till fullbordande af det nu pågående arbetet med utgifvandet af en svensk ordbok». Der har akademiens verksamhet

Ang. anslag till utgifvande af en stats-tidning.

(Forts.)

Ang. anslag
till utgifvande
af en stats-
tidning.
(Forts.)

sjunkit ned till att akademien lefver endast för denna ordboks utgifvande, och att den endast för detta ändamål möjligen ännu en tid bör åtnjuta statsbidrag i någon form. Nu i år har utskottet tagit steget fullt ut och föreslagit, att akademien skall förlora denna rättighet att utgifva Posttidningen utan något slags ersättning. Nu talas det hvarken om akademiens ädla och gagnande verksamhet i allmänhet eller om utgifvandet af en svensk ordbok, utan nu hemställer utskottet helt simpelt, att denna rättighet, som akademien har haft, måtte upphävas och att Riksdagen må till Kongl. Maj:ts disposition ställa ett anslag af högst 15,000 kronor »för att, sedan det med utgifvaren af Post- och Inrikes Tidningar nu gällande kontrakt blifvit i vederbörlig ordning uppsagdt och upphört att gälla», ombesörja utgifvandet af en tidning, som skulle ega åtskilliga goda egenskaper framför Posttidningen.

Jag har svårt att från min ståndpunkt anse detta beslut, om det skulle fattas i denna form, såsom något annat än en rättskränkning af ett hundraårigt privilegium, en hundraårig gåfva, som — den må vara huru rättsligt som helst omtvistad — icke kan i faktiskt afseende vara omtvistad. Ty den här nästa år bestått i hundra år. Jag tror, att det framför allt tillhör lagstiftaren, då det är statens uppgift att i första hand sörja för rätten och icke på något sätt kränka densamma — jag tror att det tillhör utskottet så väl som kammaren att iakttaga allt som kan göras för att befästa och bekräfta denna rättskänsla hos vår allmänhet och icke i det fallet på något sätt föregå med exempel, som kunna draga med sig följder, hvilka man nu icke kan förutse. Sålunda: innan det kan från min ståndpunkt komma i fråga att på något sätt tala för eller emot detta anslag af 15,000 kronor för utgifvande af en ny tidning, måste det antingen vara ovilkorligen ådaga-lagdt, att akademien icke har någon rättighet i detta fall, eller ock måste akademien vara tillfredsställd på något sätt, som motsvarar den gåfva hon för närvarande eger. Först då kan det vara fråga om att vidtaga någon åtgärd i det syfte utskottet föreslagit.

På dessa i korthet anförda grunder skall jag, herr talman, taga mig friheten yrka afslag på utskottets framställning.

Häruti instämde herrar *Nyström, Martin, Söderblom, Andrén, Bratt och Lundén.*

Herr Danielson yttrade: Jag skall icke blifva mångordig. Orsaken, hvarför jag väckt denna motion äfven i år, är att jag i denna kammare erfarit ganska stort understöd för den åsigten, att en sådan tidning som den föreslagna skulle komma allmänheten till gagn.

Hvad beträffar den värde talarens yttrande, att i Post- och Inrikes Tidningar en hel del förbättringar redan blifvit vidtagna, hvarvid han särskildt nämnde, att rubrikerna blifvit tydligare och klarare, så vill jag icke förneka, att så är förhållandet. Men på hvad sätt hafva de blifvit tydligare? Jo, derigenom att den annonserande allmänheten i stället för en rad fått betala för två, då sagda tydlighet skall förekomma. Förändringen har således skett på allmänhetens bekostnad och icke varit endast en redaktionens åtgärd. Hvad åter beträffar ut-

gifvandet af ett register, så kommer detta så sent, att nyttan deraf blir ringa. Som bekant, kommer det ej ut förr än en månad efteråt, och detta är en väsentlig olägenhet.

Ang. anslag till utgifvande af en stats-tidning.
(Forts.)

Vidare talades om, att kommunerna få denna tidning för 7 kronor 50 öre. Ja, det kan ju sägas vara en förmån. Men det ligger i sakens natur, att den stora allmänheten får föga gagn af en sådan prenumeration. Det visar sig också i de allra flesta fall.

Här har talats om en »rättskränkning». Någon sådan tror jag icke här föreligga. Man har visserligen ordat mycket om, att akademien behöfde medel till den ofta omnämnda ordboken. Men som herrarne veta, har akademien hårdnackadt vägrat uppgifva sina tillgångar. Statsrevisorerna, som affärdat skrifvelse med förfrågan härom, hafva erhållit afvisande svar. Man får angående tillgångarna ej veta mer, än det anslag akademien har af staten på 2,500 kronor. Men det öfriga anser akademien sig ej hafva skäl att uppgifva. Således vet man icke, huru mycket det kan vara.

Man har talat om, att en affiden konung gifvit akademien en gåfva. Och det må ju vara så. Men jag undrar, om man icke vill följa den utveckling, som landets gällande lagstiftning i det fallet har. Jag skall i det hänseendet alldeles instämma i hvad den ärade talaren yttrade, att lagstiftarens uppgift vore att värna rätten, ej kränka densamma. Här är just fråga om att ordna så, att mångas rätt icke blifver kränkt. Huru mångens rätt förloras ej derigenom, att dessa annonser, dessa kungörelser, som måste införas i Post- och Inrikes Tidningar, ej komma till den stora allmänhetens kännedom? Det är just, hvad lagstiftaren borde tillse, att dessa personers rätt ej kränkes. Ty att tvinga människor genom lagbestämmelser, som stiftas af Konung och Riksdag gemensamt, att kungöra åtskilligt i Post- och Inrikes Tidningar utan att någon skall veta om denna tidnings innehåll — är det ett rättvist och billigt sätt att gå till väga? Herrarne veta lika väl som jag, att denna tidning är mycket sällsynt i landsorten, ja det kan finnas personer vid 50 à 60 års ålder, som aldrig sett Post- och Inrikes tidningar. Men de äro dock skyldiga att iakttaga, hvad som der kungöres och som möjligen kan deras rätt beröra. Mig synes det, att sådana rättsintressen derigenom sättas på spel, att det icke är en dag för tidigt att söka rätta dessa missförhållanden.

Hvad kostnaderna beträffar, är det påtagligt, att om denna tidning gifves ut på sätt utskottet föreslagit, skola betydliga belopp återgå till staten. Ty när staten annonserar för sina särskilda förhållanden, angående leveranser och allt som rör armén och allt möjligt i byggnadsväg och dylikt, så är det icke obetydliga belopp, som återgå till staten. Det kommer icke att tryckas en rad, utan att tidningen får betaldt därför. Nu deremot får tidningen bära upp mycket annat, som icke hör till annonseringen; der tryckes mycket som ej är särskildt till gagn för allmänheten, emedan man kan läsa det i andra tidningar — så väl det som försiggår i utlandet som det som sker inrikes. Men allt detta — ja till och med referat öfver boknyheter — måste naturligtvis betalas. Och ändå påstås det vara ganska betydliga inkomster. Någon förlust kan således icke vara att motse.

Hvad talet om privilegiet beträffar, så är det utredt, att det är

Ang. anslag
till utgifvande
af en stats-
tidning.
(Forts.)

förverkadt. Men jag vill dermed icke säga, att man icke borde understödja akademien, om detta ordboksarbete är af något synnerligt gagn. Jag har emellertid hört lärde män tvista derom, hvarvid somliga påstå, att det icke är af något värde alls. Ty hvad akademien anser vara en lämplig ordbok ogillas af en hel del andra. Jag kan naturligtvis ej bedöma den saken, utan anför blott hvad jag af sakkunniga hört.

Jag hoppas emellertid, att denna kammare, som förut hyst den uppfattningen, att det skulle vara till gagn för rättsväsendet att få denna anordning ordnad på ett annat sätt än det nuvarande, äfven nu skall vidhålla denna mening. Jag ber därför få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! mine herrar! Jag skall endast bedja att på de skäl, som herr Danielson anfört, yrka bifall till utskottets förslag. Då jag varit ledamot af det utskott, som behandlat detta ärende åren 1888 och 1889 och då varit i tillfälle att se, att motionen går i en rigtning, som kommer att lända svenska folket till nytta utan att medföra någon rättskränkning för svenska akademien, så anhåller jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Rydin: Jag kan instämma med motionären i afseende å hans åsigt om möjligheten af att kunna åstadkomma några mera tidsenliga ändringar i fråga om uppställningen af och sättet för legala annonsers offentliggörande, men det säkra är att, huru man härvid än vill bete sig, så tillkommer det Kongl. Maj:t att bestämma att i en viss tidning eller ett visst dagblad eller på annat sätt dessa officiella annonser och kungörelser skola delgifvas allmänheten. Det är ju klart att Kongl. Maj:t har i detta afseende rätt att bestämma hvem som skall utgifva så beskaffade tidningar. Det kan t. ex. ske genom ett departement. Så har Danmark en departementstidning, innehållande officiella och legala saker. I Norge har man också en särskild sådan tidning. Hos oss är det så ställdt, att Post- och Inrikes Tidningar är förklarad vara ett sådant officiellt organ, hvars utgifvande är öfverlemnadt åt svenska akademien. Om nu svenska akademien icke på ett tidsenligt sätt fullgör sina skyldigheter, så bör Kongl. Maj:t ålägga akademien att vidtaga de förbättringar, som i sådant afseende erfordras. Anser åter Kongl. Maj:t att svenska akademien icke längre bör bibehålla denna befattning, utan att den kan skötas bättre genom ett departement, så att officiella uppgifter derifrån skola meddelas allmänheten, så kan Kongl. Maj:t också göra det; men faktiskt är, att svenska akademien har erhållit denna rättighet och att den är en inkomstgifvande rättighet. Vid sådant förhållande bör, derest en ändring skulle ifrågakomma, i detta fall, liksom alltid eljest är vanligt, bestämmas en ersättning för den förlust, som rättighetens innehafvare genom densammes frånträdande kommer att lida. Det är just detta, som blifvit utglömdt så väl i motionen som i utskottets betänkande; och jag anser det vara origtigt att der ej förekommer någon utredning, huru vida svenska akademien må vara berättigad att erhålla någon ersättning för upphörandet med dess rättighet att utgifva Post- och Inrikes Tidningar, samt angående beloppet af denna ersättning.

Hvad nu denna akademis rättighet beträffar, så är det en gifven sak att den icke kan hänföras till privilegium på tryckt skrifs utgifvande. Post- och Inrikes Tidningar är ett dagblad, af det slags tryckta skrifter, som hvem som helst eger att utgifva. Svenska akademis privilegium för närvarande består icke heller deri, att denna tidning skulle anses som en tryckt periodisk skrift, samt icke heller deri att tidningen skulle åtnjuta något särskildt skydd mot eftertryck i hvad angår de legala annonserna, hvilka, så snart de varit deri införda, kunna få eftertryckas huru mycket som helst — och slutligen är detta privilegium icke att hänföra under bestämmelserna i § 1 mom. 3 af gällande tryckfrihetsförordning, der det heter: »Privilegier på skrifers utgifvande, förlänta till allmänna inrättningars understöd, ege ej kraft för längre tid än tjugu år — — Kongl. Maj:t dock obetaget, att dem, hvarje gång, på högst tjugu år förnya».

Ang. anslag till utgifvande af en stats-tidning.
(Forts.)

Dessa bestämmelser afse nemligen att bereda skydd för eganderätten. Så beskaffade privilegier hafva t. ex. meddelats med afseende å utgifvande af Runebergs skrifter för att skydda dem mot eftertryck här i landet.

Således faller icke svenska akademis rättighet och privilegium under nyssnämnda paragraf i tryckfrihetsförordningen, utan detta privilegium grundar sig på den i allmän lag gifna bestämmelsen att det skall finnas en allmän tidning, der alla legala annonser och kungörelser skola meddelas, äfvensom å det förhållandet att rättigheten att i tidning, som af den ombesörjes, intaga alla legala tillkännagifvanden blifvit akademien tilldelad — en rättighet, hvilken icke gerna lära kunna beröfvas henne utan en deremot svarande ersättning. Af denna anledning anser jag för min del att det är af vikt att, innan någonting åtgöres i denna sak, en utredning bör föregå angående akademis berörda rättighet och att, sedan denna utredning skett, det må öfverlåtas åt Kongl. Maj:t att afgöra, huru vida Kongl. Maj:t må finna anledning att till Riksdagen afåta proposition i ämnet.

Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten å det misstag, utskottet begått, då utskottet föreslår att det ifrågasatta anslaget skulle utgå af anslagen under sjetta hufvudtiteln; ty en så beskaffad utgift faller naturligtvis under samma klass af anslag, som kostnaderna för utgifvande af Svensk författningssamling och borde sålunda uppföras på andra hufvudtiteln.

Jag yrkar af nu anförda skäl afslag å utskottets hemställan.

Herr Stjernspetz: Äfven jag kan i flera fall ge motionären rätt och medgifver, att då han för ett par riksdagar sedan motionerade i samma ämne, jag var med om beslutet i fråga om en utredning. Men saken har vid denna riksdag kommit att ställa sig helt annorlunda; ty dels har redaktionen af Post- och Inrikes Tidningar i flera hänseenden sökt att tillmötesgå motionärens önsknings genom att söka ersätta den af honom öfverklagade bristen på en särskild tidning genom ett månatligt tilläggsblad eller register öfver vissa i Post- och Inrikes Tidningar under månaden införda annonser, och dels är det ju möjligt att äfven något mera skall kunna göras för allmänhetens beqvämighet och sålunda tillmötesgå dess berättigade anspråk på att dy-

Ang. anslag
till utgifvande
af en stats-
tidning.
(Forts.)

lika legala annonser må på ett icke alltför betungande sätt spridas och möjligheten att blifva i tillfälle att läsa dessa annonser för allmänheten underlättas. Jag tror, som jag nyss nämnde, att det icke bör vara omöjligt att fortsätta på den vägen, som ifrågavarande tidning nu tycks hafva inslagit. För min del kan jag icke vara med om det nu framlagda förslaget, dels därför, att frågan icke är utredd huru vida man här står i begrepp att begå en rättskränkning mot akademien eller icke, dels därför att jag icke vill att Riksdagen skall utsätta sig för det missödet att denna fråga möjligen skulle komma att falla på Kongl. Maj:ts *nej* eller veto. Dessutom har jag svårt att fatta efter hvilka beräkningsgrunder motionären och utskottet kommit till den föreslagna summan af 15,000 kronor, ty jag för min del har svårt att fatta huru den skall blifva tillräcklig och skulle därför också gerna hafva sett förslaget åtföljdt af några kostnadsberäkningar. Då jag således icke vill vara med om att så här på rak arm pröfva denna fråga eller på en höft votera om densamma, så har jag härutinnan en osökt anledning att yrka afslag å utskottets hemställan, hvarom jag anhåller att herr talmannen ville framställa proposition.

Herr Nyström: Rörande de så mycket omtalade privilegierna här vid lag, så hafva vi hört och läst så mycket, att frågan torde stå på den ståndpunkt, att alla akademiens vänner anse det vara bevisadt, att akademien fortfarande bör bibehållas vid detta privilegium, och att dess vedersakare åtminstone måste medgifva, att saken är omtvistad. Hvad är det väl då för anledning för Riksdagen att nu kasta sig in på ett så outredt och i alla händelser tvistigt förhållande, allra helst vid en tidpunkt som den närvarande, då svenska akademien mera än någonsin bevisat sitt behof af de från tidningsprivilegiet inflytande inkomsterna, i det nemligen det stora ordboksarbetet, på hvilket så många och stora kostnader endast för förarbetet blifvit nedlagda, ändtligen kommit derhän att ett resultat är att påräkna? Och hur vill man utan föregående utredning beröfva akademien detta privilegium, utan att lemna akademien en beredsetid dertill eller en ersättning för de förlorade inkomsterna? Hur skulle Riksdagen kunna ge sig till att besluta en utgift af 15,000 kronor, hvars otillräcklighet för ändamålet är sannolik — ty åtminstone är det icke bevisadt att den skulle räcka till? Vid sådant förhållande finner jag det vara olämpligt att vidtaga en åtgärd, som till sin rättsliga beskaffenhet och grund är af en så osäker och till sina ekonomiska följder af så oviss natur; och af sådan anledning är det, som jag ber att få instämna med herr Winkrans i hans afstyrkande af bifall till motionen.

Herr Danielson: Jag ber om ursäkt att jag å nyo upptager kamarens tid, men jag vill blott nämna ett par ord.

Här har yttrats att det föreslagna beloppet ej skulle komma att räcka till för ändamålet och att dess beviljande, innan man ännu hade klart för sig huru stora utgifterna skulle komma att blifva, endast skulle blifva en inledning till vidare utgifter, som icke kunde på förhand beräknas. Å andra sidan har man såsom motiv för bibehållande åt akademien af dess utgifningsrätt åberopat just den omständigheten

att akademien vore i behof af att få behålla de inkomster, som denna utgifningsrätt medförde. Men om detta sistomnämnda förhållande är till utgifvande riktigt, så måste det väl få anses blifva enahanda, om staten öfvertog bestyret. För min del ser jag ingen anledning att detta skulle medföra någon förlust för staten, helst man i en statstidning skulle slippa att trycka en enda rad af text, och det måtte väl åtminstone blifva en vinst. Här är för öfrigt icke fråga om att taga bort den afgift, som betalas för annonser, i fall tidningen icke skulle bära sig, utan meningen vore att först sedan det visat sig, att tidningen kunde bära sig med nedsättning i afgifter, låta annonsprisen falla.

*Ang. anslag
af en stats-
tidning.*
(Forts.)

Vidare har man sagt, att man borde låta akademien bevisa hvilka och huru stora inkomster den har.

Ja, vid två à tre statsrevisioner har man derom affåtit skrifvelser dels till akademien och dels till Kongl. Maj:t, men fått nekande svar, hvilket möjligen kan bevisa, att den har mycket medel till sitt förfogande.

Jag har med verklig förundran hört, huru de herrar stockholnare, som vilja bibehålla detta monopol åt akademien, icke vilja medgifva, att landsorten får del af de legala annonserna. Jag skulle vilja ställa dessa tidningsmeddelanden i jmförelse med utgifvandet af Svensk författningssamling. Denna innehåller de lagar och kungörelser, som skola efterlevas; men detaljerna äro också nödvändiga att känna och därför behöfver man också att hafva dessa legala annonser och kungörelser att tillgå, om man nemligen vill hafva ett laglydigt folk och vill upprätthålla ordning och rätt. Och då Post- och Inrikes Tidningar icke äro egnade att tillgodose de billiga anspråk, som i sådant afseende kunna på en officiel tidning göras, så frågar jag, om det kan vara rätt att låta svenska akademien fortsätta med dess utgifvande?

Jag bara frågar: för min del anser jag svaret härpå vara alldeles tydligt.

Med herr Danielson instämde herrar *Petersson* i Runtorp, *De Laval*, *Erickson* i Bjersby, *Petersson* i Boestad, *Sjöberg*, *Jönsson* i Mårarp, *Andersson* i Löfhult, *Petersson* i Dänningelanda, *Wieslander*, *Månsson*, *Andersson* i Hasselbol och *Carlsson* i Nysäter.

Herr Johansson i Noraskog yttrade: Jag skall för min del icke inlåta mig på bedömande af den rättsliga frågan, huruvida svenska akademiens rätt må vara förverkad eller icke, utan vill jag endast med några ord fästa mig vid den ekonomiska delen af den föreliggande frågan. Om man då tager hänsyn till det anslag å 15,000 kronor, som utskottet tillstyrkt såsom erforderligt för utgifvande af den ifrågasatta nya tidningen, så vill jag fästa uppmärksamheten på huru långt man verkligen kan komma med detta belopp vid utgifvande af en tidning, som väl ändå, oaktadt man påstått motsatsen, torde kräfvat någon skötsel i ena eller andra fallet.

Utskottet har icke förutsatt att de legala annonserna skulle draga någon kostnad, utan synes man hafva utgått från det antagandet att dessa skulle vara *kostnadsfria*. Om man nu får antaga att meningen

Ang. anslag till utgifvande af en statstidning. verkligen är den, att så väl alla meddelanden från regeringen eller annat håll som ock legala annonser för öfrigt skulle af den nya statstidningen meddelas kostnadsfritt, så skall jag bedja att få göra en liten kalkyl öfver en dylik hushållning.

(Forts.)

Det ifrågasatta anslaget å 15,000 kronor motsvarar, i fall tidningen dagligen skulle utgifvas, 50 kronor för 300 nummer, det antal, som sålunda skulle utgifvas under ett år. Det betänkande, jag här håller i min hand, och hvilket behandlar just den föreliggande frågan, omfattar 8 sidor, eller ett vanligt tryckark. Veta herrarne hvad det kostar att sätta och trycka detta betänkande? För så vidt jag ej minner mig allt för mycket är det vanliga priset för sättning och tryckning af ett dylikt ark omkring 50 kronor. Tror man då verkligen att sättning, tryckning och *spridning* af en tidningslapp, motsvarande lika stort utrymme, som detta betänkande innehåller, kan göras för så ringa belopp som 50 kronor? Eller för att taga ännu ett exempel. Post- och Inrikes Tidningar för i dag består af ett vanligt nummer och ett halffnummer. Detta senare skulle närmast motsvara ett nummer af utskottbetänkandets storlek, hvilket möjligen kunde tryckas och spridas för 50 kronor. Men tidningen för dagen utgöres dessutom af två lika stora blad som detta, hvilka erfordrats för att upptaga inkomna offentliga tillkännagifvanden och annonser. Kunna herrarne, i fall herrarne hafva det ringaste spår af erfarenhet i dylika saker, tro att man skulle kunna effektuera ett tidningsnummer, innehållande två eller tre lika stora blad, för 50 kronor? Detta exempel torde tillräckligt visa, huru långt man skulle komma med dessa 15,000 kronor till en tidning, der man skulle *kostnadsfritt* införa officiella meddelanden och legala annonser. Jag tror icke ens, att herr Danielson sjelf skulle kunna gå i land med ett dylikt företag.

Af nu i korthet angifna skäl ber jag att få instämman med dem, som yrkat afslag å utskottets förslag.

Herr E. G. Boström: För min del sympatiserar jag med det syfte, som med herr Danielsons motion afses, men jag kan icke sympatisera med det sätt, hvarpå detta enligt motionärens och utskottets förslag skall genomföras. Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Det är ett faktum, att svenska akademien på denna tidning har sina största inkomster, och att den behöfver dessa för att utföra det uppdrag, som blifvit den lemnadt. Om mot denna akademi kan framställas anmärkningar — och det lärer man väl kunna mot hvilken mänsklig institution som helst — så har den å andra sidan gifvit oss så många vackra minnen, att jag icke anser det tillbörligt att nu på detta sätt rent af söka att taga lifvet af den. Vill man söka att på billigare sätt få dessa officiella kungörelser till allmänhetens kännedom, så må man gerna till detta ändamål lemua ett anslag. Men man må då på samma gång gifva svenska akademien vederlag. Endast under en sådan förutsättning kan jag vara med om herr Danielsons motion.

Herrar *Beskow*, *Lund* och *Lyttkens* förklarade sig instämman med herr Boström.

Vidare anförde:

Herr Hedin: I motsats mot hvad den förste ärade talaren påstod, vill jag påpeka, att en rättskränkning hvarken blifvit af den ärade motionären föreslagen eller af statsutskottet förordad. Om jag rätt fattat, hvad den ärade representanten för Upsala yttrade, så har han för sin del kastat hela frågan om akademiens privilegium från Gustaf III:s tid öfver bord. Och deri gjorde han rätt: det tjenar till ingenting att tala om detta, ty det privilegiet är och förblir förverkadt, derom upplyser tryckfrihetsförordningen.

Den ärade representanten för Upsala anmärkte, att den rättighet, som akademien har, grundar sig på Kongl. Maj:ts beslut att åt viss tidningsutgivare uppdraga att utgifva en sådan periodisk skrift, i hvilken de legala annonserna skola införas. Nå väl, akademien har af Kongl. Maj:t erhållit rättighet att utgifva en sådan periodisk skrift, men denna rättighet är meddelad på alldes obestämd tid, Kongl. Maj:t har icke tillförsäkrat akademien denna rättighet för någon viss längre tid. När således fråga om ersättning åt akademien förekommer, så kan det blott blifva en billighetsfråga, som bör bedömas från den synpunkten: hvilket gagn har akademien gjort?

I det fallet har man hänvisat till akademiens stora ordboksarbete. Då detta har blifvit nämnt, skall jag bedja att få erinra herr talmannen om några fakta, nemligen först om en skrift, som för icke så många år sedan af en akademis dåvarande ledamot utgafs om ordboksarbetet, der han om akademiens dittills vidtagna förarbeten uttalade det omdömet att de voro odugliga, vidare om den redan utgifna bokstafven A, ett häfte, som den vetenskapliga granskningen förklarar för komplett odugligt, och slutligen om den oerhörda summa, hvarmed Riksdagen bidragit till utgifvandet af bokstafven A. Jag skall icke uppgifva, huru stor denna summa är; det kan blifva ett intressant studium för den förste talaren att derom göra sig underrättad uti en statsrevisorernas berättelse och i kamrarnes protokoll.

Herr Rydin: Det nämndes af talaren på kalmarbänken, att svenska akademiens utgifvande af Post- och Inrikes Tidningar skulle innebära ett slags monopol, som stode i strid med svenska folkets anspråk. Jag ber att deremot få nämna, att detta icke *kan* vara ett monopol, ty något sådant kunde icke år 1791 utgifvas. Utfärdandet deraf var i borgarståndets privilegier förbjudet. Förhållandet är helt enkelt det, att Gustaf III för att understödja svenska akademien åt densamma öfverlät utgifvandet af Post- och Inrikes Tidningar, som skulle innehålla legala annonser, samt medgaf akademien att uppbära inkomsterna därför. Således har den ena statsmagten med full rätt gifvit svenska akademien detta understöd, och på detsamma är den grundad. Att beröfva akademien denna rätt är detsamma som att upphäfva svenska akademien. Derhän kommer man, om man icke i denna fråga vill taga hänsyn till akademiens rättmätiga anspråk. Hvad det beträffar, att statsrevisorerna icke af svenska akademien erhållit underrättelse, huru densamma användt sina penningar, så ber jag få fästa uppmärksamheten på, att det i instruktionen för stats-

Ang. anslag
till utgifvande
af en stats-
tidning.
(Forts.)

Ang. anslag
till utgifvanden
af en stats-
tidning.
(Forts.)

revisorerna står, att, om de önska några upplysningar från underordnade myndigheter, de skola vända sig till Kongl. Maj:t och begära hans befällning till vederbörande myndighet att meddela de äskade upplysningarna, och om då Kongl. Maj:t anser, att syftet med upplysningarna är af den beskaffenhet, att de böra lemnas statsrevisorerna, så befaller Kongl. Maj:t den underordnade myndigheten att lemna dessa uppgifter. Men statsrevisorerna hafva icke rätt att omedelbart vända sig till de underordnade myndigheterna. Jag är alltså öfvertygad, att om statsrevisorerna vändt sig till Kongl. Maj:t och det oaktadt icke fått några upplysningar, så är det därför, att Kongl. Maj:t pröfvat, att dessa upplysningar icke för statsrevisorerna varit af någon vikt. Och hafva statsrevisorerna icke vändt sig till Kongl. Maj:t, så betyder det ingenting, om de skrivit aldrig så många gånger till den underordnade myndigheten.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan.

Herr Danielson: Jag begärde ordet för att säga, att statsrevisorerna gått till väga på det sätt, som den siste talaren omnämnt såsom det rigtiga. Det uppsattes en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville förståndiga denna akademi att låta revisorerna få kännedom om dess räkenskaper. Kongl. Maj:t infortrade akademiens yttrande, men efter inhemtande deraf förklarade sig Kongl. Maj:t icke kunna villfara statsrevisorernas anhållan. Allt är sålunda gjordt i den rätta ordningen och med iakttagande af alla formaliteter.

Jag begärde vidare ordet för att något bemöta herr Johanssons i Noraskog sätt att beräkna den föreslagna tidningens kostnader. Man måste väl taga alla inkomsterna med i beräkningen och således medräkna äfven inkomsterna af annonserna och prenumeration samt lösnummerförsäljningen, hvilka väl icke skulle blifva så obetydliga. Ty hvarför skulle staten hafva mindre inkomst af annonserna i tidningen än akademien, hvars inkomster på tidningen man här framhållit såsom ganska betydliga.

Afgörandet af frågan ligger nu i kammarens hand. Jag är icke mera intresserad för att motionen bifalles än andra. Anser kammaren, att allmänhetens intressen äro tillgodosedda så som det nu är ordnad, så må kammaren afslå motionen. Men för min del anser jag, att det ingalunda är en obetydlig, utan en ganska väsentlig allmän angelägenhet, som denna fråga berör, och att det är ingen dag för tidigt, att den rättelse, jag föreslagit, kommer att ske.

Herr Hörnfeldt: Jag tror icke, att man behöfver göra denna fråga så ofantligt vigtig, som den näst föregående talaren sökt göra den.

Jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att vid föregående riksdag Andra Kammaren tillstyrkt att afåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t måtte utreda frågan, så att Riksdagen komme i tillfälle att veta, huru vida frågan är af den beskaffenhet, som motionären i sin motion påstått. I år deremot säger utskottet, att frågan kommit i det skede, att motionärens förslag borde bifallas och Riksdagen anslå ett förslagsanslag af 15,000 kronor till

utgifvande af den föreslagna nya statstidningen. Men utskottet talar ej det allra ringaste om, på hvad sätt frågan efter dess åsigt kommit i ett nytt *skede*. Jag vet därför icke, hvad utskottet menar dermed. Men jag skall åtminstone aldrig kunna förvilla mig till att tro, att utskottet har någon misstro till den nuvarande regeringen, då det icke vidhåller sitt förra yrkande, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t fortfarande måtte taga frågan om hand för att utreda huru vida och på hvad sätt någon förändring kunde åstadkommas i det syfte, motionären afsett. Jag vill, som sagdt, icke tro något sådant, men besynnerligt ser det ut, att utskottet säger, att frågan kommit i ett helt annat skede, utan att det upplyser hvad det dermed menar.

*Ang. anslag
till utgifvande
af en stats-
tidning.
(Forts.)*

Tro herrarne för öfrigt, att detta förslagsanslag på 15,000 kronor, som skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition för utgifvande af en tidning sådan motionären föreslagit, komme att räcka till? Jag tager för gifvet, att den nya tidningen skulle komma att ställas under offentlig kontroll. Följden blefve då slutligen den, att man finge en byrå med chef och underordnade tjänstemän för att tillse, att tidningen på behörigt sätt utgäfves, och på detta sätt finge vi en hel ny embetsmannacorps på halsen.

Jag har visserligen icke någonting emot motionärens förslag, men att nu på endast en nyck lemna bifall till ett förslag, som är så outredt, och om hvilket man icke vet, huru mycket det kommer att kosta eller hvart det skall leda, ett förslag, som framkommit endast därför, att man nu en gång fått den idén, att det är nödvändigt att gå till våga på detta sätt för att få en särskild statstidning, derom kan jag icke vara med. Och jag får säga ännu en gång: om jag hyste det ringaste misstroende mot regeringen, så skulle jag icke hafva någonting emot att bifalla motionärens förslag, oberoende af en utredning. Men då jag icke hyser något misstroende mot regeringen, så tycker jag, att det varit bättre, om utskottet föreslagit en skrifvelse till regeringen med anhållan, att frågan måtte blifva bättre utredd, än den för närvarande är. Jag tager mig därför friheten, herr talman, att yrka afslag å utskottets hemställan. Jag tror icke det är farligt att vänta med saken till en kommande riksdag, då vi kunna få ett förslag, som är mera möjligt för Riksdagen att bifalla än det nu föreliggande.

Herr Johansson i Noraskog: Jag ber endast, med afseende å herr Danielsons yttrande om den blifvande statstidningens antagliga inkomster, få nämna, att, så vidt jag kan läsa utskottets betänkande och klämman deri rätt, så skulle meningen vara, att någon betalning för legala annonser ej skulle erläggas. Och är detta förhållandet — herr Danielson har icke heller påstått motsatsen — tror jag också att min beräkning öfver de blifvande kostnaderna för tidningens utgifvande skall hålla streck; och det ger mig för öfrigt anledning att än en gång säga, att om här vore fråga om att bevilja mångdubbla summan, kunde det för ändamålets vinnande vara mera skäl, än att anslå det här ifrågasatta alldeles otillräckliga beloppet, hvarmed den nya statstidningen knappast skulle kunna underhållas en enda månad.

Ang. anslag
till utgifvande
af en stats-
tidning.
(Forts.)

Herr Winkrans: Jag har begärt ordet med anledning af talarens på stockholmsbänken yttrande, att det först och främst vore fullständigt afgjort, att denna privilegiumfråga vore röjd ur verlden. Ja, så vidt det är fråga om ett privilegium att utgifva tryckalster, så är det väl sant, att enligt 1812 års tryckfrihetsförordning, sådana privilegier äro öfverflödiga och därför afskaffade, och ur denna synpunkt har icke heller svenska akademien något privilegium, men det kongl. bref, som 1791 afläts till akademien, innehåller mera än en sak, och deribland det, att akademien hade rätt att trycka officiella och legala annonser med bindande laga kraft. Detta var en verklig donation, gifven af Gustaf III för att akademien skulle kunna ordna sin verksamhet så, som han tänkt sig densamma. Och att ett *sådant* privilegium ej behöfde upplifvas ens på 1830-talet, synes af dåvarande konungens bref dels den 28 november 1835 och dels i februari 1836, hvilka gifva Posttidningen rätt att dels mottaga embetsverkens annonser, dels innehålla skyldighet för dessa senare att i denna tidning låta införa sina annonser, dels och att dessa annonser skulle af embetsverken betalas af de medel, som Kongl. Maj:t läte utanordna. Det var således 1835 och 1836 fullkomligt faktiskt, att akademien då icke förlorat sin ifrågasvarande rättighet, utan att den då var vid gällande kraft. Anledningen, hvarför akademien då gjorde anspråk på skydd af Konungen, var den, att på denna tid utkommo en mängd tidningar, som med sin konkurrens gjorde intrång i akademiens förutvarande privilegium. Derfor vände sig akademien då till Konungen och fick mottaga hans sanktion på dess förra privilegier.

Talaren på stockholmsbänken meddelade äfven en upplysning, som synes mig minst sagdt tvetydig. Han sade, att den af akademien utgifna ordbok, som omfattade bokstafven A, vore minst sagdt misslyckad. Det är väl sant, att den sysselsättning, som akademien haft med denna ordbok, hvars första bokstaf utkom, om jag minnes rätt, år 1870, och hvarmed Beskow och Hagberg hade befattning, var gjord så att säga mera från estetisk synpunkt än från lingvistisk, och att desse herrar icke voro nog lifvade för och kanske icke heller kompetenta till detta arbete. Men på sista tiden har verkligen språkforskningen gjort oerhörda framsteg, och arbetet har nu kommit i sådana händer, att man kan vara öfvertygad att det skall utföras väl. Det är den allmänt kände språkforskaren professor Wisén i Lund, som nu åtagit sig arbetets utförande. Han har till sitt biträde en mängd yngre vetenskapliga krafter, som hafva till uppgift att göra excerpter ur utkomna arbeten för att samla material till utgifvande af denna ordbok, som för framtiden bör kunna blifva af stor och monumental betydelse. Och det är så långt ifrån, att någon bokstaf ännu hunnit utgifvas, att det torde dröja omkring två år innan de första bokstäfverna A och B hinna utkomma, hvarefter arbetet torde något fortare framskrida. Man kan emellertid finna, att en dylik ordboks utgifvande icke kräfver så litet arbete, då för den stora engelska ordboken, som denna svenska möjligen kommer att likna, gjorts icke mindre än tre och en half millioner dylika excerpter ur engelska författares skrifter. Kostnaderna för vårt ordboksarbete uppgingo förlidet år till icke mindre än tiotusen kronor, och många tiotusentals kronor torde komma att ytterligare

kräfras för detta arbete. Detsamma kan alltså icke jemföras med det förra utgifvandet af bokstafven A, som utkom 1870 såsom början till en ordbok.

För mig spelar icke detta anslag af femtontusen kronor någon roll, om anslaget är högre eller lägre fäster jag föga vikt vid, men jag anser, att det vore orätt af kammaren att här fatta ett beslut, som kränker tredje mans rätt, hvilken rätt icke blifvit tillfredsstäld eller bevisats vara obefogad. Det senare har i detta fall ännu icke bevisats och torde icke heller kunna bevisas, och så länge detta är förhållandet, yrkar jag afslag å föreliggande hemställan.

Ang. anslag till utgifvande af en statstidning.

(Forts.)

Herr Danielson: Jag ber att få nämna, att jag ingalunda är för egen del mera intresserad af denna sak än någon annan, men som det gäller en allmän angelägenhet, anser jag mig böra än vidare säga några ord.

Med afseende å den siste talarens erinran, att man genom bifall till utskottets hemställan skulle kränka tredje mans rätt, så ber jag få fästa uppmärksamheten vid, att utskottet föreslår, »att, sedan det med utgifvaren af Post- och Inrikes tidningar nu gällande kontrakt blifvit i vederbörlig ordning uppsagdt och upphört att gälla, ombesörja att en tidning», etc. Kan man väl tala om, att tredje mans rätt skulle dermed blifva kränkt, då det heter, att, *sedan detta kontrakt blifvit uppsagdt och upphört att gälla*, man vill ordna saken på annat sätt? Är det väl någon, som kan tänka, att, om icke akademiens enskilda intressen lade hinder i vägen, det skulle finnas något tvifvel om, att icke denna angelägenhet snart skulle blifva bättre ordnad än nu är fallet? Men utan att Riksdagen bestämdt visar hvad den vill, skall ingenting blifva åtgjort.

Herr Hörnfeldt frågade: hvad har väl nu kommit på? Är det väl fråga om att visa misstroende till regeringen? Nej, herr Hörnfeldt, det är det visst icke, och då herr Hörnfeldt säger sig hysa så mycket förtroende till regeringen, så ber jag också för min del att få instämma med honom och jag vill tillägga, att det ligger mycket mera förtroende till regeringen i detta förslag än i det som förra gången förevar. Då var det blott fråga om att anmoda regeringen om en utredning, men här är föreslaget att ställa ett visst belopp till Kongl. Maj:ts förfogande.

Herr Hörnfeldt sökte vidare göra troligt, att det skulle behövas en stor personal för en sådan tidnings utgifvande, som här vore i fråga, men detta tror jag alls icke blir nödvändigt; det behöfs hvarken någon direktör, byråchef eller andra embetsmän, såsom han förmodade. Det behöfs icke ens så stor personal, som Posttidningen nu kräver, ty allt som i Posttidningen tryckes såsom text, behöfde icke vara med. Hela personalen kunde således inskränka sig till några få personer, eller blott så många som erfordrades för att emottaga annonserna samt föranstaltade om att de blefve rätt satta. Att aflöna dem blefve sålunda hela redaktionskostnaden. Dertill inskränker sig hela saken, om man håller sig till hvad som föreligger.

Hvad vidare beträffar det af utskottet påpekade förhållandet, att denna fråga nu inträdt i ett annat *skede*, afses dermed endast att i

Ang. anslag
till utgifvande
af en stats-
tidning.
(Forts.)

stället för att man förut önskat få en utredning om saken från regeringen, ställer Riksdagen nu till Kongl. Maj:ts förfogande ett visst belopp för att ombesörja den ifrågasatta tidningens utgifvande. Detta är naturligtvis ett annat skede än förut, och som jag vill tro, ett bättre skede, ty nu beror det på, om man vill lösa denna fråga eller icke.

Herr friherre Bonde: Jag begärde ordet med anledning af herr Danielsons yttraude, att det här ej skulle kunna vara fråga om att kränka tredje mans rätt, då det icke vore meningen att vidtaga någon förändring förr än det med utgifvaren af Post- och Inrikes tidningar nu gällande kontrakt upphört. Visserligen skulle man sålunda ej kränka redaktörens rätt, men svenska akademien skulle dock beröfvas den rätt, den har att utgifva tidningen, och det har af en föregående talare framhållits, att man icke kunnat visa, att detta privilegium för akademien upphört. Att nu beröfva akademien denna förman, utan att derför lemna någon ersättning, torde kunna anses vara att kränka dess rätt, och jag är också öfvertygad om, att detta icke ens varit motionärens mening. De 15,000 kronor, som här äro i fråga, afses visserligen endast för den nya tidningens utgifvande, men sedan skulle väl den andra frågan uppstå, som jag är säker på att Kongl. Maj:tt icke skulle lemna opaaktad, nemligen den om hvilken ersättning svenska akademien borde hafva för att afstå från sitt nämnda privilegium, men ändå kunna fortsätta sin verksamhet. Är den praktiska nyttan af den nya tidningen verkligen så stor, att man bör först betala dessa 15,000 kronor om året och sedan hålla akademien fullt skadeslös? Jag tror icke, att fördelen motväger utgifterna, hvilkas storlek man ej nu kan beräkna, hvarför det synes mig vara oklokt att kasta sig in uti ett sådant företag.

Det är för öfrigt ganska egendomligt med denna fråga, som framkommit flera riksdagar efter hvarandra, ehuru i olika former. År 1888 var det fråga om att svenska akademien skulle beröfvas sitt privilegium utan någon ersättning. Vid 1889 års riksdag föreslogs en utredning af frågan, hvartill skulle anslås 1,500 kronor, och nu begäres utan vidare 15,000 kronor för att utgifva den nya tidningen. Flere föregående talare hafva redan framhållit de skäl, som tala för att nu icke vidtaga någon förändring i detta fall, och jag skall, då det nu ropas på proposition, därför icke längre upptaga kammarens tid, utan endast helt enkelt yrka afslag på utskottets förslag.

Herr Hedin: Det är min skyldighet att nu göra ett öppet erkännande, och jag gör det också genast och villigt. Jag får sålunda till kammarens protokoll förklara, att jag, i motsats mot den värde talaren på göteborgsbanken, helt och hållet saknar förmåga att på förhand bedöma ett ordboksarbete, hvaraf ännu icke något utkommit. Dertill vill jag lägga att, om jag får sluta till beskaffenheten af detta ordboksarbete från akademiens ordlista, jag känner mig förbunden att vara varsam i mina förhoppningar.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes och företogs enligt en nu uppsatt och af kammaren godkänd voteringsproposition, så lydande:

Ang. anslag till utgifvande af en stats-tidning.

Den, som afslår hvad statsutskottet hemställt i utlåtandet n:o 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Voteringen utföll med 97 ja mot 89 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren afslagen.

§ 2.

Till kammarens afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande n:o 10 b), i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående pension för aflidne lektorn vid allmänna läroverket i Hernösand Carl Johan Blombergs enka och barn.

Ang. pension för aflidne lektorn C. J. Blombergs enka och barn.

Uti en till Riksdagen den 18 april 1890 aflåten proposition (n:o 42) hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att medgifva, att aflidne lektorn vid allmänna läroverket i Hernösand Carl Johan Blombergs enka Maria Karolina Amalia Blomberg, född Hallström, samt makarna Blombergs barn, döttrarna Maria Mathilda och Anna Helena Margreta, måtte, mot afstående af anspråk på nådår efter lektorn Blomberg, från allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension till belopp af 400 kronor för enkan och 150 kronor för hvarterdera af de båda barnen, tillhopa 700 kronor, att utgå från och med den 1 maj innevarande år till enkan, så länge hon i sitt nuvarande enkestånd förblefve, och till döttrarna, hvar för sig, till dess de uppnått 21 år eller dessförinnan inträdt i äktenskap.

Med anledning häraf hemställde utskottet i föreliggande utlåtande:

»att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver, att aflidne lektion vid allmänna läroverket i Hernösand Carl Johan Blombergs enka Maria Karolina Amalia Blomberg, född Hallström, samt makarna Blombergs barn, döttrarna Maria Mathilda och Anna Helena Margreta, må, mot afstående af anspråk på nådår efter lektorn Blomberg, från allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension till belopp af 400 kronor för enkan och 100 kronor för hvarterdera af de båda barnen, tillhopa 600 kronor, att utgå från och med den 1 maj innevarande år till enkan, så länge hon

Ang. pension för aftidne lektorn C. J. Blombergs enka och barn. i sitt nuvarande enkestånd förblifver, och till döttrarna, hvar för sig, till dess de uppnått 18 år eller dessförinnan inträdt i äktenskap.

Enligt anteckning å utlåtandet hade reservation emot denna hemställan anmälts af herrar *Lasse Jönsson, P. Pehrson* i Törneryd och *J. Anderson* i Tenhult.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Anderson i Tenhult: Såsom af betänkandet synes har jag m. fl. mot utskottets hemställan anmält reservation. Jag ber därför att nu få säga några ord.

Lektor Blomberg var vid sin död 52 år gammal. Han hade icke särdeles länge varit i statens tjänst, och många år skulle därför hafva återstått, innan han sjelf kunnat hinna till pensionsåldern. Hans efterlemnade enka, som det nu är fråga om att gifva pension åt, är i sin bästa ålder, endast 37 år gammal. Enligt presterskapets privilegier af år 1723 eger denna enka obestriddig rätt till ett nådår och, om hon gör ansökan derom, är jag viss på att Kongl. Maj:t beviljar henne dessutom ett extra nådår. Den ersättning, hon under denna tid finge uppbära af statsverket, utgör 8,000 kronor och hennes utgifter för en extra lärare uppginge endast till 3,000 kronor för begge åren. Följaktligen finge hon på dessa två år en nettoförtjenst af 5,000 kronor. Det är nemligen nu för tiden ingen svårighet att få extra lärare, god tillgång på sådana finnes, ja, så god tillgång, att många akademiskt bildade ynglingar antaga extra folkskolelärarebefattningar för mycket liten aflöning. Statsutskottet har nu, såsom vanligt, talat om ömmande omständigheter. Ja, må så vara; men detta borde lektor Blomberg också hafva tänkt på. Ty då han mottog lektoratet stod det honom fritt att för sin familj ingå i enke- och pupillkassan, men då sådant var förenadt med några kronors årlig afgift, gjorde han det icke, och föliden har blifvit sådan den nu är. Då lektor Blomberg sjelf icke ville göra något för sin familj, frågar jag hvarför staten nu skulle träda emellan.

Jag tror sålunda, att jag har goda skäl för att nu yrka afslag på så väl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets föreliggande förslag.

Herr Ryding: Jag trodde icke, att någon invändning skulle göras mot det förslag, som statsutskottet här framställt, men då nu så skett, ber äfven jag få yttra några ord.

Jag vill då först och främst fästa uppmärksamheten på, att i förevarande fall statsutskottets hemställan icke, såsom vanligen är fallet, afser uteslutande ett barmhertighetsverk, utan i stället är, så att säga, resultatet af ett köpslagande. Lektor Blombergs sterbhus är, såsom herr Johan Anderson redan anmärkt, ovilkorligen berättigadt till ett nådår, och det är högst sannolikt att, om icke nöjaktig pension erhålles, familjens nödställda belägenhet skall föranleda beviljandet af ett extra nådår, således summa två nådår. Hvarje nådår representerar, såsom herr Anderson rätteligen upplyste, en inkomst af 2,500 kronor, således för två nådår tillhoppa 5,000 kronor. Nu *kan* det ju lätt hända, att

det skulle vara fördelaktigast för sterbhuset att mottaga dessa begge nådar, detta beroende naturligtvis ytterst på ett hasardspel, om jag så får uttrycka mig, på något oberäkneligt, nemligen huru länge enkan och barnen lefva.

Såsom herrarne finna af betänkandet har statsutskottet inskränkt den tid, för hvilken pensionen till döttrarna skulle utbetalas, från den af konungen föreslagna myndighetsåldern till den tid, då de uppnått 18 år eller dessförinnan inträdt i äktenskap, och vid denna inskränkning vill jag låta bero; den kan hafva skäl för sig. Men deremot kan och vill jag icke instämma i statsutskottets förslag att nedsätta den af Kongl. Maj:t för döttrarna föreslagna pensionen från 150 till 100 kronor för dem hvardera. Om denna pension komme att utbetalas till döttrarna ända tills de fyllt 18 år, skulle detta representera för dem begge sammanlagdt en summa af 1,000 kronor. Mine herrar, detta är en bra liten summa för statsverket, men för de begge flickorna vore det en högst väsentlig hjälp, och en hjälp desto mera kärkommen, som den skulle kunna af dem tolkas såsom ett erkännande från det allmännas sida af deras faders nitiska arbete i det allännas tjänst. Vi, som tillhöra Vesternorrlands län, vi kunna vittna om, huru ofta detta arbete togs i anspråk och huru villigt det lemnades. Sålunda har lektor Blomberg i nära 10 år varit ordförande för Hernösands stadsfullmäktige. I undervisningsutskottet i landstinget var han sjelfskrifven ordförande. I styrelsen för länets döfstummeskola var han ordförande; likaledes i direktionen för stadens tekniska söndags- och aftonskola; af direktionen för länets ränte- och kapitalförsäkringsanstalt var han allt ifrån anstaltens stiftande ledamot, likasom han var ledamot i styrelsen för länets nödhjulsfond. Jag skulle kunna fortsätta denna lista mycket längre. Med ett ord, så snart det var fråga om något lönlöst arbete — och jag minnes icke, att Blomberg, oaktadt alla sina sysslanden, uppbar några andra inkomster än sin lön som lektor och sitt arfvode såsom riksdagsman i Andra Kammaren — då var det hans tjänst, som anlätades och som aldrig vägrades.

Troligtvis finnes det ännu många af eder, mine herrar, som erinra sig lektor Blombergs personlighet. Det är ju icke längre sedan än år 1887, som han här tillbragte sin sjunde riksdag. Sällan torde hafva funnits någon, som lefvat mera indraget och haft mindre anspråk på egen bekvämlighet och njutning. Sak samma var förhållandet i hans hem och familj. Att han detta oaktadt efterlemnade betydlig skuld, beror uteslutande på samma omständighet, som i vårt land gäller för tusentals andra tjänstemän, hvilka börjat sin bana med två tomma händer. Den skuldsättningsbörda, som åsamkas vid universitetet och ökas under de första åren af tjänstemannabanan, blir sällan aflyftad förr än lifassuransen utfaller, och här blir inte ens detta förhållandet, ty boet är afträdt till konkurs.

I förhoppning, att kammaren är af samma uppfattning som jag, tager jag mig friheten hemställa om bifall till statsutskottets förslag med den förändring, att pensionsbeloppet för barnen ökas från 100 kronor till det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet af 150 kronor för dem hvardera.

*Ang. pension
för aflidne
lektorn C. J.
Blombergs
enka och barn.
(Forts.)*

Ang. pension för aflidne lektorn C. J. Blombergs enka och barn. Herrar *Nydahl, Dahlberg, Carlsson* i Nysäter, *Jonsson* i Myre och *Broström* förenade sig med herr Ryding.

Herr Arhusiander yttrade: Sedan den föregående talaren så väl utvecklat skälen för bifall till det förslag han framställt, har jag icke något att dervid tillägga, utan instämmer i det yrkande han gjort i afseende å pensionen för lektor Blombergs enka och barn.

Herr J. Anderson i Tenhult: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af den talare, som närmast efter mig hade ordet. Om jag fattade honom rätt, sade han, att pensionen till barnen icke skulle göra mer än 1,000 kronor. Men ser man på den kongl. propositionen så väl som på utskottets betänkande, finner man att ett af barnen är 6 år och det andra 8 år. Följaktligen kommer pensionen att gå vida öfver 1,000 kronor, ja, den går till och med öfver 2,000 kronor. Denna min uppfattning har jag velat meddela.

Herr Pehrson i Törneryd: Då jag vid detta ärendes behandling inom statsutskottet varit af något olika mening gent emot de öfriga utskottsmedlemmarne, skall jag bedja att för kammaren få framlägga denna min afvikande mening och för densamma få anföra några skäl.

Jag understälde nemligen utskottets pröfning ett särskildt förslag, som gick ut på att visserligen tillerkänna enkan Blomberg det ifrågasatta pensionsbeloppet, men utgjorde ett afstyrkande af bifall till den ifrågasatta pensionen åt barnen, detta af det skäl, att jag anser anspråken gå alldeles för långt, då man icke vill stanna vid att pensionera tjänstemäns enkor, utan äfven vill pensionera deras barn. Jag har varit i tillfälle att ofta framhålla detta, och det synes mig, huru mycket jag än blifvit motsagd, att det skäl jag i detta afseende anført fortfarande står kvar, nemligen att man måste sätta någon gräns för detta onaturliga pensioneringssystem, som hotar att växa ut och blifva allt större och större. Jag skiljer mig således från den föregående talaren i så måtto, att, då han begärde ökning i pensionsbeloppet för barnen, är mitt yrkande, att icke alls någon pension måtte för deras räkning beviljas.

Herr Ryding framhöll, att sterbhuset vore berättigadt till ett nådår samt att troligtvis äfven ett extra nådår kunde blifva detsamma beviljadt, och då sterbhuset vid pensionens erhållande afstår från nådåren, anförde han detta såsom skäl hvarför man så mycket hellre borde bevilja pensionerna i fråga. Jag må säga, att det föreföll mig något egendomligt att höra detta skäl framkomma från honom. Ty om vi se närmare efter, skulle den inkomst, som kan blifva på nådåren, sedan vikarien blifvit betald, icke tillkomma lektor Blombergs sterbhus utan väl rätteligen dess fordringsegare. Jag kan icke tro annat, ty det finnes en brist i boet efter honom. Det kan åtminstone så tydas af handlingarna, så vidt jag kan förstå. Emellertid, om jag i detta afseende skulle misstaga mig, återstår i alla fall det skäl, som jag vid detta och flera föregående tillfällen framhållit, att man nemligen måste något begränsa detta pensionsväsende. Man går i sådant afseende vid detta tillfälle ganska moderat till väga, om man bifaller det förslag, som jag inom

utskottet framställde och om hvars antagande jag nu ytterligare anhåller, nemligen att kammaren beviljar den föreslagna pensionen till enkan Blomberg, men afslår den begärda pensionen till de båda barnen.

*Ang. pension
för afstâne
lektorn C. J.
Blombergs
enka och barn.*

(Forts.)

Herr Ryding: Herr Johan Anderson uppgaf, att jag skulle hafva räknat rasande i fråga om pensionsbeloppet för döttrarna. Jag ber då få fästa uppmärksamheten på, att jag afsåg skilnaden mellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag i nämnda hänseende. Nu är, enligt handlingarna, den ena dottern född 1881. Således är hon i år 9 år och det fattas 9 år innan hon blir 18 år. Skilnaden i pensionsbeloppet är 50 kronor om året, således 450 kronor för dessa 9 år. Den andra dottern är född 1883. Hon är således 7 år i år och fattas det 11 år, till dess hon blir 18 år. Skilnaden i pensionsbeloppet är äfven här 50 kronor om året, hvilket för 11 år utgör 550 kronor. Dessa två belopp utgöra sammanlagdt 1,000 kronor, såsom jag nämnde.

Hvad herr Pehr Pehrsons anförande beträffar, vill jag upplysa, att han deri begick ett misstag. Inkomsten af nådåret tillfaller icke konkursmassan utan sterbhusdelegarne. De hafva nemligen gjort sig urarfva.

Herr Jansson i Krakerud: För min del anser jag, att de här framställda anspråken äro så billiga, att jag skulle vara den förste att rösta för utskottets hemställan. Men då jag nu hört, att man kan hafva anledning tro, att enkan Blomberg kan komma i åtnjutande af två nådår, så synes det mig, som om det vore bättre att afslå utskottets förslag, under förutsättning nemligen att hon verkligen får nämnda nådår. Ty den af utskottet föreslagna pensionen skulle ju komma att utgå endast så länge ifrågavarande enka förblifver i sitt nuvarande enkestånd, och detta vilkor synes mig vara bra hårdt, när man besinnar, att hon endast är 37 år gammal. Kommer hon i stället i åtnjutande af dessa tvenne nådår, så får hon en summa af 5,000 kronor i behållning och eger dertill rättighet att ingå äktenskap, när hon behagar. Jag yrkar afslag.

Herr Hedin: Jag antager, att kammarens öfvervägande mening är att bifalla statsutskottets förslag oförändradt, hvarför jag vågar anhålla hos herr talmannen om proposition på bifall till detta förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Jag vill endast lemna en liten upplysning, på det att kammaren icke må anse, att allt för stort fel begicks af Blomberg, då han försummade att ingå i enke- och pupillkassan. Tryckt af skulder, som han ständigt var, såg han till en början tiden an. Det sattes ut ett slags fatalietid för dem, som ville ingå i kassan, och efter den tidens utgång försökte verkligen Blomberg, ångrande sig att han icke iakttagit den, godtgöra denna försummelse. Men då blef det honom — något strängt, som det synes mig — förvägradt. Han hade således gjort ett försök, fast det icke lyckades.

Det är blott detta, hvarom jag velat upplysa, och hoppas i öfrigt

Ang. pension för aftidne lektorn C. J. Blombergs enka och barn. att kammaren, i likhet med utskottet, skall finna det af Kongl. Maj:ts framställda förslaget behjertansvärdt.

(Forts.) Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr tal-
mannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren
utskottets hemställan oförändrad.

§ 3.

Ang. ersättning åt byggmästaren C. H. Hallström för förluster å universitetsbyggnaden i Upsala äfvensom en i ämnet väckt motion. Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående ersättning åt byggmästaren C. H. Hallström för lidna förluster å universitetsbyggnaden i Upsala äfvensom en i ämnet väckt motion.

naden
i Upsala.

Sedan Kongl. Maj:ts i den till Riksdagen aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslagit *dels* under *åttonde* hufvudtiteln (punkten n:o 73), att Riksdagen måtte på extra stat bevilja till ersättning åt byggmästaren Carl Henrik Hallström för lidna förluster å universitetsbyggnaden i Upsala 50,000 kronor, *dels ock* under *nionde* hufvudtiteln (punkten n:o 12), att byggmästaren Hallström måtte å allmänna indragningsstaten från och med innevarande år under sin återstående lifstid årligen åtnjuta ett belopp af 3,000 kronor,

samt herr *A. V. Carlson* uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 187) för sin del hemställt, att Riksdagen måtte bevilja byggmästaren Hallström såsom någon ersättning för hans högst betydliga förluster vid uppförandet af Upsala universitets nya byggnad ett anslag för en gång af 110,000 kronor, så hemställde utskottet under *mom. a)* af förevarande utlåtande,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning men med afslag å herr Carlsons omförmälda motion, i hvad den skilde sig från samma framställning, måtte till ersättning åt byggmästaren C. H. Hallström för lidna förluster å universitetsbyggnaden i Upsala å extra stat för år 1891 bevilja ett anslag af 50,000 kronor, att å riksstatens åttonde hufvudtitel uppföras.

Häremot hade reservation anmälts af herrar grefve *G. Sparre*, *H. P. P. Tamm*, *Lasse Jönsson*, *Sven Nilsson*, *P. Pehrson* i Törneryd, *A. Persson* i Mörarp och *J. Anderson* i Tenhult.

Ordet begärdes af

Herr Larsson i Upsala, som yttrade: Vid ett par föregående tillfällen har jag inom denna kammare gifvit min ståndpunkt till kända beträffande frågor af den art som den nu föreliggande. Det är likväl icke nu min afsigt att i principiellt hänseende absolut insistera på den åsigt jag förut framhållit. Jag finner mig manad att iakttaga vederbörlig moderation dels till följd af den omständigheten att utskottet tillstyrkt det föreliggande förslaget och dels emedan, såsom jag nu hört, äfven Första Kammaren bifallit detsamma. Det är således icke något yrkande jag har för afsigt att framställa. Men jag anser mig likväl

pligtig att meddela några upplysningar i frågan, helst som till mitt förfogande stälts några fullt exakta uppgifter.

Beträffande byggmästaren Hallströms förlust på ifrågavarande byggnadsföretag och anledningarna dertill menar utskottet, att det var för Hallström öfverraskande att den naturliga grunden på byggnadsplatsen var sådan, som den sedermera befans vara. Det uppgifves nemligen i utskottets betänkande, bland annat, att Hallström i fråga om orsakerna till sin förlust »med visshet kunde säga, att grundläggningen för universitetets nya hus till följd af dessa alldeles oförutsedda omständigheter kostade mer än tre gånger den beräknade summan». Dessa oförutsedda omständigheter bestodo deri, att det fans grundmurar på det område, som skulle bebyggas. Vidare säger utskottet, »att de undersökningar rörande grundens beskaffenhet, hvilka föregingo byggnadsföretagets utbudande på entreprenad och hvilkas resultat i första hand utgjorde materialet för vederbörande spekulanters beräkningar angående grundläggningskostnaden, icke synas hafva blifvit utförda med den fullständighet samt i den omfattning, att de kunde utgöra tillräcklig ledning för beräkningarna». Jag ber då få påvisa, att här likasom alltid, då dylika arbeten utbudas på entreprenad, står det entreprenören fritt och är det till och med hans skyldighet att undersöka grundens beskaffenhet för att derefter beräkna kostnaden. Den här omnämnda förberedande undersökningen gjordes egentligen för att konstatera, om byggnadsplatsen vore sådan, att på densamma kunde uppföras en byggnad af ifrågavarande beskaffenhet. Uppenbart är, att byggnadsgrunden icke kunde anses sämre därför, att grundmurar efter gamla byggnader funnos kvar, och det kunde icke gerna hafva varit obekant för Hallström, att sådana grundmurar funnos, dels emedan platsen var bebyggd, då entreprenadkontraktet uppgjordes, och dels emedan det var en allmänt känd sak, att der funnits en mycket monumental byggnad från äldre tider. Det var således att förutse, att lemningar efter förutvarande byggnader skulle finnas på byggnadsplatsen.

Nu har Hallström uppgifvit, att grunden under jordytan kostat honom mer än tre gånger den beräknade summan. Huru orimlig en sådan uppskattning är, torde lätt inses af det förhållandet att Hallström icke kunnat åberopa, att han nedlagt synnerligt stora materialkostnader, utan endast att han måst betala ett större antal dagsverken än från början beräknats. Det har också först på allra sista tiden af herr Hallström uppgifvits huru mycket han ansett att dessa svårigheter ökat kostnaden för grundläggningsarbetet. Men jag skall bedja att få meddela en uppgift, som är från fullt officiellt håll och på hvilken man således kan lita, nemligen ett utdrag af det officiella protokollet öfver af stadsingeniören verkställda sju stycken profborringar, som till betydliga djup af honom företogs i ytterlinien af hela byggnadsplanen. Detta protokoll meddelades till vederbörandes upplysning, utan att universitetet eller byggnadskomitén iklädde sig någon den ringaste ansvarighet för riktigheten af ofvannämnda profborring. Det är ju också, såsom hvar och en torde veta, vanligt att, då ett arbete utbudades på entreprenad, några särskilda garantier icke lemnas hvarken för att det skall finnas några materialier på byggnadsplatsen eller i afseende på grundens beskaffenhet.

Ang. ersättning
åt byggmästaren
C. H. Hallström för förluster å universitetsbyggnaden
i Upsala.
(Forts.)

Ang. ersättning
 åt byggmästare
 C. H. Hallström för för-
 luster å uni-
 versitetsbygg-
 naden
 i Upsala.
 (Forts.)

Vidare heter det det i ofvan berörda skrifvelse, »att byggnads- komitén, långt ifrån att förneka eller bestrida det sakförhållandet, att arbetet med byggnadsgrunden blifvit för Hallström betydligt kostsam- mare än han sannolikt beräknat, tvärt om, redan under det grundlägg- ningsarbetet pågick och sedan de gamla grundmurarne blifvit upptäckta, väckt fråga och framställt förslag till Hallström att han skulle lemna uppgift på de särskilda kostnader, som dessa gamla grundmurar vållade, med den bestämda afsigt hos byggnadskomitén, att försöka bereda Hallström någon ersättning för ifrågavarande förlust». Såsom ofta förut blifvit anfördt, kunde Hallström af en eller annan anledning aldrig förmås att till byggnadskomitén aflemna en sådan uppgift, som komitén önskat. Först nu, tio år efter arbetets utförande, har Hallström till andra myndigheter lemnat en sådan uppgift af innehåll, att han beräknat grundläggningsarbetet skola kosta 246,532 kronor 69 öre.

Häraf framgår således, att entreprenören gjort förlust på grund- lägningsarbetet. Men hvarför han icke under byggnadsperioden upp- gifvit den, är svårt att fatta. Till mig personligen har han, utan att göra något förbehåll att jag icke skulle få omtala det, sagt, att han icke hade sina räkenskaper i sådant skick, att han bestämdt kunde uppgifva huru mycket han förlorat särskildt på grunden, ehuru, hvad som är det väsentliga i denna fråga, det kan anses obestridligt att Hallström lidit förlust på grundläggningsarbetet.

I tredje punkten i betänkandet säger utskottet: »Enligt den ur- sprungliga bestämmelsen skulle byggnadens jordväning beklädas med kalksten. Men detta material utbyttes mot granit, och den mellangift, 10,000 kronor, Hallström dervid erhöll, var alldeles för låg». Jag vet alldeles bestämdt, dels att Hallström sjelf begärt att få utföra ifråga- varande arbete med granit i stället för med kalksten och dels att han i mellangift härför begärt 10,000 kronor, på hvilken summa byggnads- komitén icke prutat ett enda öre. Men i utskottets betänkande är saken framställd så, som om Hallström icke skulle hafva fått den betalning han begärt. Emellertid tror jag, att förlusten på den posten icke kunnat vara synnerligen stor, ty denna mellangift af 10,000 kronor kan enligt mitt förmenande icke egentligen sägas vara för liten, utan torde väl få anses vara skälig. I alla händelser är det icke universi- tetet, som insisterat på, hvarken att granit skulle användas i stället för kalksten eller att i mellangift för det gjorda utbytet af materialier skulle erläggas 10,000 kronor, ty universitetet nöjde sig med det förslag Hallström sjelf i detta hänseende framställde.

Vidare säges i 5:te punkten i betänkandet: »Till byggnadens utvändiga beklädnad hade, mot beräkning, tegel med stor kostnad måst inköpas och å jernväg fraktas från Danmark». Ja, det hade aldrig ifrågasatts annat än att »rohbau» skulle användas såsom beklädnad, hvarför detta också måste vara en ädlare sort, och enligt min åsigt hade entreprenören sjelf bort sörja för att han icke behöft taga detta materiel så långväga ifrån.

Vidare heter det:

»56 kolonner vid fönsterinfattningarna i husets öfra våning voro utförda af polerad röd granit i stället för kalksten». — Det är obe- stridligt, att detta var en synnerligen väsentlig förbättring. Det är

ett vackrare och varaktigare material, och det torde vara otvifvelaktigt att, om entreprenören gjort ersättningsanspråk hos komiterade, så hade sådan icke nekats honom. Men han har icke gjort framställning derom.

Så står här nämndt i 10:de punkten, att »enär flera lokaler togs i besittning för användande, innan byggnaden i dess helhet var färdig, erfordrades före den slutliga besigtningen ej obetydliga renovationer af målning m. m. Betydliga kostnader hade ock vållats af de efterputsningar, som nödvändiggjorts deraf, att gas- och vattenledningarna, hvilka ej inbegrepos i entreprenaden och af annan person verkstälts, framdrogos först sedan all putsning af tak och väggar var färdig». Anledningen till att denna efterputsning ifrågakom, var det, att byggnaden icke kunde blifva färdig inom den uppgifna tiden, och det berodde väl, kan man säga, väsentligen på entreprenören. Att det kunnat vara efterputsning för de lokaler, som, redan innan byggnaden var färdig, togs i besittning, är möjligt. Men jag anser att det var en mycket ringa förlust, hvad beträffar de efterputsningar, som vållades af gas- och vattenledningars framdragande. Ty den »andre personen», som omnämnes här, det är jag. Och jag kan intyga, att det var endast två eller tre rum på nedra bottnen i östra hörnet, hvarest en liten gasledning framdrogs, sedan putsen var verkställd. Men öfver allt annorstädes ligg ledningarna under golfvet och så, att de ej kommit att skada putsen. Den förlusten är det således icke skäl i att tala om.

Jag skall icke uppehålla kammaren med några vidare detaljer, ehuru det kunde vara ett och annat att ytterligare erinra. Jag har endast ansett det vara min skyldighet att visa, att somliga poster böra reduceras till sitt verkliga värde, emedan de lida af öfverdrift.

Då det likväl är obestridligt, att byggmästaren Hallström lidit förlust på byggnaden och utfört ett arbete, som länder till heder för honom, och som för det allmänna är tillfredsställande, skall jag för min del låta mina principiella betänkligheter fara. Någon rätt till ersättning har han icke, men jag tror att billighetsskäl kunna vara lika goda. — Jag skall, herr talman, icke för det närvarande framställa något yrkande.

Herr Lasse Jönsson: Som herrarne minnas, väcktes förra året förslag om att hjälpa två personer, som genom felräkning och felaktiga kalkyler kommit att på byggnadsföretag för allmän räkning förlora penningar. Den ene, åt hvilken man ville bereda ersättning härför, var byggmästaren Jehander för ett af honom utfördt arbete i Karlskrona, den andra ersättningen föreslogs skola utgå åt dem, som gått i borgen för byggmästaren Möller vid uppförande af gardeskasernerna här i hufvudstaden. Båda två förslagen afslogos. Då var det sådana arbeten, som utförts direkt för statens räkning, och följaktligen skulle man kunnat här tycka att staten borde hafva ersatt förlusten, som drabbat entreprenören till följd deraf, att de förberedande uppgifterna varit felaktiga. Men här förekommer det en annan sak. Huset är visserligen uppfördt med hjälp af statsmedel, men det är icke uppfördt direkt för statens räkning. Ty år 1877, då Riksdagen beslöt att för ända

Ang. ersättning
åt byggmästaren
C. H. Hallström för förluster
å universitetsbyggnaden
i Upsala.
(Forts.)

Ang. ersättning för byggnadsarbetet, som det heter i Riksdagens skrifvelse n:o 50 till 1877 års riksdagshandlingar, »utan vidare anslag af statsmedel, universitetets behof af en större samlingshall för lärare och lärjungar, erforderliga föreläsningssalar och samlingsrum för fakulteterna må blifva tillgodosedt», det vill säga om någon brist i denna summa skulle uppstå, så skulle universitetet svara därför; och följaktligen var det universitetet, som hade skyldigheten att se till, att byggnaden uppfördes på ett bra sätt.

Utom det talaren från Upsala omnämnde, huru förlust uppkommit på grundläggningsarbetet, efter som de gamla murarne icke voro kända, vill jag påpeka, att detta betviffas af tillsyningsmannen och kontrollanten, som säga, »att de gamla grundmurarne till det forna biskops- huset visserligen icke varit vid entreprenadauktionen kända, men att antagas kunnat, det en del gamla grundmurar skulle påträffas, i följd af befintligheten dels af den gamla terrassmuren», och arkitekten Holmgren, som yttrar: »Af bifogade plan öfver grundmurar från gamla biskopspalatset, uppmätta af arkitekten Kihlberg, synes närmare dessa murars utsträckning inom byggnadsområdet, dess väsentliga del låg framför byggnaden, under nuvarande terrasser».

Följaktligen var det icke så många svåra murar, som måste bortsprängas, som hvad det uppgifvits af utskottet. Och för resten hade byggnadskomitén beredt sig att ersätta förlusten, om mannen hade för komitén uppgifvit förlusten. Men han ville det icke, och kanske icke heller kunde uppgifva huru mycket han förlorat, och då kunde väl icke komitén lemna honom någon ersättning.

Så till sist är akademiräntmästaren den, som yttrat sig, och det yttrandet tycker jag är det viktigaste. Han säger sig vilja »uttryckligen framhålla att icke en enda förändring i byggnadsarbetet blifvit företagen, utan att Hallström fått deröfver afgifva särskildt kostnadsförslag och sedermera i de flesta fall fått betaldt för samma arbeten såsom han sjelf begärt eller slutligen förklarar sig nöjd. Detta gäller hela den stora fasadförändringen, det gäller souterrainvåningens beklädande med granit i stället för kalksten, det gäller alla förändringar, de största som de minsta. För alla har Hallström fått särskildt betaldt enligt sina egna kostnadsförslag, möjligen något nedsatta efter öfverenskommelse med Hallström på grund af högsta gångbara pris. Endast för sådana ändringsarbeten har Hallström icke fått särskild betalning, hvilka han sjelf erbjudit sig att utföra utan särskild kostnad för universitetet såsom utbyte af material i öfre våningens fönsterkolonner».

Följaktligen kan jag icke inse, att byggmästaren Hallström blifvit på något sätt illa behandlad. Jag vill här erinra om huru mycket hans bud gick under det närmaste budet vid entreprenaden. Det var 8 stycken entreprenörer, och deras bud gingo i medeltal till 771,000 kronor. Detta vill säga, att i medeltal gingo buden med 121,000 kronor öfver Hallströms. Men den, som närmast Hallström gick lägst, hade ett bud som lydde på 729,615 kronor. Då nu Hallströms bud var 650,000 kronor, finna herrarne att skilnaden emellan dessa båda bud icke var mer än 79,615 kronor, så att det var med den summan, som Hallström gick under det lägsta anbudet. Men då skilnaden i

buden ej var större, så förefaller det märkvärdigt, om Hallströms för-^{Ang. ersättning} lust skulle vara så stor, som här uppgifvits. ^{åt byggmästa-}

Någon juridisk affär kan det icke vara, det har ingen påstått. ^{ren C. H. Hall-} Men jag påstår, att någon *moralisk* skyldighet icke heller kan vara ^{ström för för-} Riksdagen i detta fall pålagd. Och då återstår det endast kamrarnes ^{luster å uni-} barmhertighet. Men skall man utöfva barmhertighet, så vill jag säga, ^{versitetsbygg-} att det icke kan vara en barmhertighet att lemna 50,000 kronor på ^{naden} en gång till en person, som ligger under konkurs. Ty dessa 50,000 ^{i Upsala.} kronor komma hans fordringsegare att taga. Skulle man därför vilja ^(Forts.) hjälpa honom, så vore detta mycket bättre om man gäfve honom en statspension, så att han hade något att hålla sig till. Men jag tycker att det är alldeles omöjligt att kunna beträda en sådan väg, att taga saken som barmhertighetsverk. Ty lemnades ett sådant prejudikat, och om Riksdagen beviljade detta, så är jag rädd för att vi finge mångfaldiga efterräkningar, och att vi blefve här fullt upp sysselsatta med att sitta och döma i frågor af sådan art. Med hänsyn till alla dessa omständigheter tager jag mig friheten att hos herr talmannen anhålla om proposition på rent afslag å utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Anderson* i Tenhult.

Herr Beskow: Herr talman, mine herrar! Då jag första gången besökte universitetsbyggnaden i Upsala, gjorde den på mig, liksom säkerligen på alla de af herrarne, som besökt den, ett väldigt intryck. Jag gick genom de många salarne, de präktiga gångarne och den ståtliga aulan, och jag tänkte på huru olika det var nu, mot då jag var student. Jag betraktade byggnaden utanför, hur den stod der i all sin glans och prydnad. Men under hela tiden jag betraktade denna monumentala byggnad och dess härliga inredning, var det med en viss känsla af vemod jag tänkte på byggmästaren, som på en sådan byggnad förlorat mer än en half million. Det har talats om och det kanske icke var fullt så mycket som 600,000 kronor, men det var i alla fall en summa, stor nog att störta byggmästaren Hallström i ekonomiskt hänseende. Jag gjorde mig då den frågan: hur var detta möjligt? En person, som byggmästaren Hallström, hvilken i sin krafts dagar byggt stora monumentala byggnader i alla möjliga delar af vårt land — jag vet att han en gång hade samtidigt byggnadsföretag i aderton provinser — borde vara van att beräkna kostnaderna, och huru kunde det vara möjligt, att han kom på en sådan balans som denna? Jag tänkte mig då, att beskrifningarna och ritningarna, efter hvilka han hade att bedöma kostnaderna för uppförande af byggnaden, måste hafva varit bristfälliga på ett sätt, som jag icke ens förstod huru det kunde vara möjligt. Jag finner nu i betänkandet ett yttrande af öfverintendentsembetet. Jag tänker endast anföra några få ord. De stå på sid. 8: Sedan öfverintendentsembetet sagt, att svårligen någon *rätt* till ersättning kunde tillkomma honom, i hvilket jag till fullo instämmer, säger öfverintendentsembetet: »*Billighetsskäl* för en dylik ersättning, åtminstone hvad anginge någon del af sökandens uppgifna förlust, syntes likväl förefinnas derutinnan, att byggnadsbeskrifningen, hvilken jemte ritningarna legat till grund för entreprenaden vid dess

Ang. ersättning utbudande, varit, om ock utförlig, dock i många stycken sväfvande åt byggmästaren C. H. Hallström för förluster å universitetsbyggnaden i Upsala. (Forts.)

utbudande, varit, om ock utförlig, dock i många stycken sväfvande och ofullständig beträffande ej mindre omfattningen än beskaffenheten af viktiga delar af arbetet». Här har öfverintendentsembetet uttalat en åsigt, som utgör ett stöd för hvad jag redan förut tänkt mig vara just den egentliga orsaken. Den förste ärade talaren — till hvilken jag beder att få uttala min tacksamhet för, att han ej gjorde något yrkande, då vi alla känna hans åsigt i sådana frågor och minnas hans tungt vägande ord vid förra riksdagen, då ersättningsfrågan till byggmästaren Jehander var före — nämnde åtskilliga punkter, af hvilka jag endast skall upptaga en enda. Grundläggningskostnaderna voro så höga, sade han, att byggmästaren derpå förlorade 182,000 kronor. Den ärade talaren sade, att det varit svårt att taga reda på grundens beskaffenhet, därför att tomten var bebyggd. Ja, det är sant att grunden var bebyggd, men, så vidt jag mins, sträcka sig byggnaderna icke öfver hela grunden och icke var det väl omöjligt att undersöka grunden äfven under byggnaderna. Man borde väl hafva undersökt grundens beskaffenhet der lika noggrant som man nu gör i afseende på Helgeandsholmsbyggnaderna. Der undersöker man mycket noga grunden öfver allt, innan man börjar bygga. Deri ligger felet vid Upsala universitetsbyggnad, och då tycker jag att det finnes goda skäl bevilja hvad utskottet föreslagit, och jag hoppas att denna kammare i likhet med den första måtte finna billighetsskäl så talande, att dess beslut blifver detsamma som Första Kammarens.

Med herr Beskow instämde herrar *E. G. Boström, Metzén* och *E. W. Carlson*.

Herr Björkman anförde: Jag har olika tanke med den föregående talaren. Jag tror tvärt om, att det skulle vara ett mycket vådligt experiment för denna kammare att bevilja hvilket som helst af dessa förslag, antingen Kongl. Maj:ts eller utskottets. Jag har dock nästan tänkt mig, att då min ärade vän herr Nils Petersson i Runtorp icke reserverat sig mot betänkandet, det väl kommer att gå igenom. Men oaktadt detta kan jag dock icke annat än bedja att få yrka rent afslag så väl å Kongl. Maj:ts som utskottets förslag. Det skulle vara besynnerligt, och jag vädjar till herrarne, huru det skulle gå, om vi började betala sådana utgifter, ty en hel mängd personer kunde kanske hafva lika rättmätiga anspråk som denne byggmästare. Det har sagts af den föregående talaren, att det var en ovanlig byggnad, men det är väl ändå en billig fordran att han skulle kunnat beräkna utgifterna, innan han gaf sig in derpå och uppgjorde sitt kostnadsförslag. Jag tror det icke vara rätt att bevilja den begärda summan, utan yrkar rent afslag så väl på Kongl. Maj:ts som utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Wennerberg*: Då min förre länskamrat var så sträng och så säker i sina åsikter, vill jag bemöta honom med några nödiga upplysningar.

Det är *icke* jemställt, detta byggnadsföretag med några andra här nämnda, der det varit fråga att staten borde ersätta de förluster, de respektive byggmästarna gjort. Det skiljer sig vida ifrån dem.

Byggmästaren Hallström har visat sig såsom en skicklig arkitekt Ang. ersättning vid utförandet af många och stora byggnadsföretag. Han samlade på åt byggmästaren C. H. Hallström för förluster å universitetsbyggnaden i Upsala. dessa en förmögenhet, som för våra förhållanden måste anses ovanlig och som skulle kunna uppskattas till omkring en half million. Han tänkte då draga sig tillbaka från vidare byggnadsarbeten, men dessförinnan ville han avsluta sin verksamhet med ett verkligen monumentalt arbete. Hans egna ord, då jag sade till honom: »huru kan herr Hallström hafva gått in på ett sådant oförnuftigt kontrakt?» voro: »Det var dåraktigt af mig, och det var väl fåfänga. Jag ville, innan jag slutade, göra ett verkligt stort och vackert arbete». — Han gjorde emellertid detta oförståndiga kontrakt, men när det var gjordt, drog han sig icke tillbaka. Det eua tusentalet efter det andra strök, under den stränga kontroll, som öfvades på honom. Han slutade arbetet, och hade då förlorat hela sin förmögenhet och mera dertill, — men då han slutade, hade han också gjort ett arbete, som af alla auktoriteter och slutligen af vår högsta myndighet i byggnadsväg, öfverintendentsembetet, erkänts för ett fullgodt och monumentalt arbete, och utfördt med en soliditet, som icke kunnat komma i fråga, derest han icke ansett sig som en hederlig man strängt bunden vid det kontrakt, som skulle medföra hans ruin. Det skedde ock.

Huset han byggde står fullfärdigt och står, vill jag hoppas, för århundraden. Der går vår ungdom och inhemtar den bästa undervisning, som i våra dagar meddelas. Der lyser vårsolen under dessa härliga majdagar in i de stora och ståtliga lärosalar, som staten öppnat för den högre bildningens meddelande — men ungdomens glädje skall fördunklas vid tanken på att detta universitetshus, som från det allmännas sida stälts dem till buds, är nära till hälften uppfördt på bekostnad af en enskild mans timliga lycka, en enskild man, som ingalunda har begärt få ersättning för hela sin förlust — en sådan begäran hade måst afslås, ty jag respekterar lika mycket som andra det principiella skälet, att den som gått in på ett kontrakt måste stå för det samma — som förlorat sin förmögenhet, tillsatt sina krafter, så att han numera blott kan åtaga sig mindre arbeten, och hvars familj är sjuklig och lever egentligen på hans återstående fordringsegares mildhet. — Det är icke fråga om *ersättning*, oaktadt det heter så, ty äfven om man inskränkte sig till hans stora förlust på grundläggningen, om hvilken förlust öfverintendentsembetet sagt att han »icke var skyldig underkasta sig den», då grunden var sådan, att ingen kunde på förhand beräkna svårigheterna, som voro förenade dermed, så skulle man dock icke kunnat begära och icke heller lyckats få Kongl. Maj:t att framlägga en proposition om anslag till ersättning af hela förlusten på grundläggningskostnaderna. Här återstår då endast att lemna ett *erkännande* åtminstone från statens sida att mannen har fullgjort sin sak som en ärlig man och såsom en skicklig byggmästare.

Jag vill icke föreställa mig annat än, att Riksdagen skall vara benägen att lemna sina principiella skäl och utbyta dem mot andra skäl, som nog väga lika mycket och hvilka Riksdagen har i sin magt att använda. Och jag hoppas att Riksdagen också *vill* använda dessa skäl så, som det är den fullt värdigt.

Ang. ersättning
åt byggmästare
C. H. Hallström
för förluster å uni-
versitetsbyggnaden
i Upsala.
(Forts.)

Herr Pehrson i Törneryd: Det kan nog sägas mycket i denna fråga, men jag skall inskränka mig till blott något. Jag vill endast här erinra om, att det är icke ett arbete för statens räkning, som byggmästaren Hallström utfört, utan ett arbete för Upsala universitet. Nu säger man, att han förlorat mycket på arbetet, i synnerhet på den svåra grundläggningen och att detta icke berodde på saker, som kunde på förhand beräknas, hvadan det därför skulle vara Riksdagens skyldighet att träda emellan — detta äfven därför att Hallström stått under en sträng kontrollant. Men han har icke stått under kontroll af någon *statens* kontrollant, som på *statens* vägnar utfövat denna kontroll, utan det har varit Upsala universitet, som utfövat kontrollen, och häri ligger enligt mitt förmenande en väsentlig omständighet.

Derjemte ber jag få jemföra huru det skall taga sig ut, om man beviljar denna framställning, gent emot den liknande framställning, som under förra årets riksdag båda kamrarne enade sig om att afslå. Utskottet har härom i sitt betänkande påmint rörande den ställning, Riksdagen intog i förhållande till Jehander och Möllers borgensmän. Enligt mitt förmenande förelåg det mycket reelare och sundare skäl för godtgörelse af förlusten vid byggandet af tunnelbanan i Karlskrona, än för den sak, som nu föreligger. Jehander grundade sina beräkningar och beslöt sig för arbetet i Karlskrona på grund af undersökningar och beräkningar, som blifvit gjorda af *statens* tjenstemän. Och dessa undersökningar voro så felaktiga, att der man trodde sig hafva berg, som man kunde gå igenom med tunnel, och som skulle blifvit betydligt billigare, der måste berget sprängas bort till en mycket stor bredd och ytterst dyrbara sidomurar uppföras. Jag kan icke uppgifva nu huru lång sträckningen var, men det förorsakade betydligt större utgifter än en tunnel skulle gjort. Och Riksdagen förklarade, att fastän den förlusten kunde vara gjord på grund af felaktiga beräkningar af *statens* tjenstemän, så ville dock Riksdagen icke bevilja någon ersättning åt byggmästaren Jehander. Jag kan icke finna annat än att, när man icke lemnat ersättning åt Jehander och icke heller vid kasernbyggnaden i Stockholm åt Möllers borgensmän, så föreligga här ändå större skäl, som tala för att man icke skall lemna bifall till ett förslag, hvarigenom dessa kunna få den föreställningen att de blifvit orättvist behandlade. Härtill kommer att det är ett arbete, som, noga och rätt räknadt, icke är utfördt för *statens* räkning utan för Upsala universitet, och som blifvit utfördt under af universitetet utfövad kontroll.

Det är utaf dessa skäl, och med afseende på den fara, som kan ligga i ett sådant prejudikat, som ett bifall här för framtiden skulle kunna utgöra, som jag, oaktadt jag icke kan neka till att ömmande omständigheter i öfrigt förekomma, dock icke kan vara med om den framställning, som här blifvit gjord, utan yrkar afslag å densamma.

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Sedan herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrat sig, har jag icke mycket att tillägga. Det är helt naturligt, och ingen har heller förutsatt något sådant, att byggmästaren Hallström icke kan åberopa någon som helst *juridisk* grund för ersättningsanspråk, ty vore det så, be-

höfde man icke stå här och tvista om saken, utan här är endast fråga om att utöfva rättvisa och billighet mot en person, som lidit stora förluster. Nu säger man, att man är rädd för principen i detta fall. Men jag antager, att Riksdagen i hvarje förekommande fall skall kunna pröfva föreliggande skäl och icke finna sig bunden af ett föregående beslut, som en Riksdag förut fattat. Jag har under den tid, jag varit riksdagsman, sett ett ungefärligen liknande exempel, nemligen då byggmästaren Sällström fick 49,000 kronor för den förlust, han lidit vid uppförandet af artillerietablissemnet vid Carl XV:s port här i hufvudstaden. Der var förhållandet, att de undersökningar af grunden, som verkställes, innan arbetet börjades, befunnos icke vara rigtiga, utan att det blef större grundläggningsarbeten, än hvad man beräknat, och därför fick han ersättning af staten. Det var ingalunda bevisadt, att Sällström gjort förluster på hela det byggnadsarbete, han utfört, utan endast på en detalj deraf, för hvilken han äfven fick ersättning. Kongl. Maj:ts framställning härom afstyrktes, om jag minnes rätt, af statsutskottet, men bifölls af båda kamrarna, och jag tror, att jag icke missminner mig, om jag säger, att ingen votering i frågan egde rum, utan bifölls den summa, som af Kongl. Maj:t begärdes, icke dertör att Sällström hade någon juridisk rätt, utan blott därför, att man såg saken från billighetssynpunkt, hvarför man också ansåg, att han borde hållas skadslös för den detalj, på hvilken han gjort förlust, under det man icke hade ringaste künedom om, huru vida han vunnit eller förlorat på det öfriga stora arbetet, han utfört.

Det har vidare blifvit framhållet, att här finnes en högst väsentlig skilnad mellan den fråga, som i liknande fall förelåg i fjol, då det var fråga om ersättning åt byggmästaren Jehander för lidna förluster vid ett arbetes utförande i Karlskrona. Ja, det är en stor skilnad mellan dessa båda frågor, i ty att den framställning, som då förelåg, visade, att Jehander hade förlorat på en detalj af det arbete, han åtagit sig, men icke på arbetet i dess helhet. Han kunde således mycket väl hafva förlorat på en detalj af arbetet, under det han samtidigt kunnat hafva förtjänst på hela arbetet. Af detta skäl fick han heller ingen ersättning. Dertill kommer äfven den omständighet, att Jehander icke blef såsom Hallström ruinerad på sitt åtagna arbete.

Man har vidare sagt, att grunden dertill, att man icke ville bevilja den föreliggande framställningen var, att Hallström icke skulle i verkligheten hafva gjort så stora förluster på uppförande af universitetshuset i Upsala, som här påvisats. Ja, jag vet icke, om jag skall sätta mer lit till de uppgifter, som i detta fall här förekommit från en eller annan ledamot af kammaren, än på de upplysningar, som i saken meddelats från öfverintendentsembetet och från de myndigheter i Upsala, som haft med denna fråga att göra. Jag har här t. ex. ett transsumt af ett protokoll, hållet inför byggnadskomitén i Upsala, och hvari säges: »att under uppförande af grunden arbetet dermed var förenadt med stora kostnader, som aldrig varit beräknade på förhand». Öfverintendentsembetet, som något så när bör veta hvad det säger, uppgifver, att Hallström lidit stora förluster på uppförande af byggnadsgrunden därför, att kostnaderna härför icke voro beräknade eller kunde beräknas på förhand.

Ang. ersättning
åt byggmästaren
C. H. Hallström
för förluster
å universitetsbyggnaden
i Upsala.
(Forts.)

Ang. ersättning
åt byggmästare
C. H. Hallström
för förluster
å universitetsbyggnaden
i Upsala.
(Forts.)

Än vidare har man påstått, att det ifrågakvarande arbetet icke utförts för statens räkning. Ja, detta kan man säga om nästan hvilket arbete som helst. Med samma skäl kunde man också säga, att uppförande af kongl. bibliotekets, karolinska institutets och riksarkivets byggnader icke skett för statens, utan för dessa institutioners egen räkning. — Jag vågar tro, att ingen annan, än staten, eger universitetsbyggnaderna i Upsala, och då lär det väl också vara staten, som man skall vända sig till i ett fall, som det nu föreliggande. Jag skall icke besvära kammaren med uppläsande af några flera af de handlingar i frågan, som jag här håller i min hand, och som alla gå ut på att visa det behjertansvärda i, att den gjorda framställningen bifalles.

Slutligen har man här hållit före, att, om man nu gifver dessa 50,000 kronor till Hallström, skulle borgenärerna taga denna summa, och han sjelf i hvarje fall stå lika ohjelpt. Ja, det kan man säga och tillägga, att det vore bättre att i stället gifva honom pension. Men när beviljar väl staten medel till det ena eller andra byggnadsföretaget under någon garanti för, att borgenärerna till den byggmästare, som skall utföra arbetet, icke kunna komma och taga från honom dessa penningar allt efter sina fordringar? Icke heller kan väl staten skapa sig någon garanti för, att den person, som får en pension, icke kan gifva någon annan fullmakt att qvittera ut pensionsbeloppet. Jag känner till den föreliggande frågan något närmare och äfven de större af Hallströms borgenärer. Dessa hafva betalat det ackord af 20 eller 25 procent, som Hallström fick med de öfriga borgenärerna, men hafva sjelfva icke fått något igen af sina fordringar. Och hvad hafva de gjort derutöfver? Jo, de hafva underhållit både honom och familjen under hela den tid, Hallström varit på obestånd. För min del är jag derför öfvertygad derom, att till och med om dessa 50,000 kronor icke gäfves honom, skulle dessa större borgenärer icke låta honom och hans familj komma fattigvården till last, utan af rent barmhertighetsskäl underhålla dem fortfarande, oaktadt dessa borgenärer med stora summor betalt hans ackord och sjelfva icke fått något igen af sina fordringar. I detta fall behöfver man således icke hysa några skrupler derför, att hans fordringsegare skulle visa någon obarmhertighet mot honom.

När denna fråga inkom till Riksdagen och jag sökte sätta mig in i densamma så godt jag kunde, gjorde jag som i vanliga fall här, nemligen tänkte, huru jag skulle handla som enskild person gent emot en annan, som gjort sådana förluster, i fall jag gjort ackord om ett större arbetes utförande, om det sedan visade sig, att han, när han levererade arbetet färdigt till mig, gjort förlust derpå och förlorat, utöfver hvad han fått af mig, 50 procent, samt till följd häraf blifvit ruinerad, under det att arbetet bevisligen är värdt mycket mer, än den summa, han fått af mig. Jag är öfvertygad om, att hvar och en af eder, mine herrar, som varit i en dylik ställning gent emot en enskild person, skulle, i den mån förnågan fans, söka hålla honom skadeslös för hans förluster på det åtagna arbetet. Det är nemligen bevisadt, åtminstone gäller beviset fullt för mig, att Hallström fått 810,000 kronor i rundt tal för hela det arbete, han utfört. Men fyra personer, hvilkas hederskänsla, rättvisa och kunnighet i alla afseenden

äro en borgen för hvad de säga är sant, nemligen stadsarkitekten Hedin, arkitekten hos medicinalstyrelsen Kumlien, byggmästaren Elfving och disponenten vid Ekmanska snickerifabriken här i hufvudstaden Lindskog, hafva intygat, att det arbete, som Hallström lemnat till Upsala universitet, och som detta är en statens egendom, alltså till staten, icke kan utföras för en summa understigande 1,250,000 kronor. För denna byggnad, som levererats åt staten, och som sålunda har detta värde och måste kosta i uppförande denna summa, har Hallström icke fått mer än 813,108 kronor. Jag vågar tro, att staten, lika litet som en enskild person, vill skaffa sig en egendom, som den på detta sätt förvärfvat sig på dens ruin, som uppfört byggnaden, utan att godtgöra åtminstone någon liten del af hans förlust. Jag vågar likaledes tro, att, om ingen enskild person skulle handla på detta vis och säga nej till en sådan begäran, staten i detta fall heller icke bör handla annorlunda, utan söka i någon mån lindra den stora förlust och de lidanden, som mannen underkastat sig för att utföra detta arbete åt staten. Jag behöfver icke tillägga, att jag, då frågan om beviljande af anslag till universitetsbyggnadens uppförande förekom, var bland dem, som motsatte sig det begärda anslaget. Sant är, att Riksdagen då förklarade — hvilket en talare lade synnerlig vikt på — att, sedan Riksdagen beviljat dessa medel, den borde vara fri från vidare utgifter i denna fråga, men det är nu heller inga anspråk framställda i den vägen, att staten är *skyldig* gifva något ytterligare för detta universitetshus, utan endast, huru vida icke staten ur *billighets- och barmhertighetssynpunkt*, i rättskänslans namn skulle vilja lemna någon liten ersättning för de förluster, en enskild man fått vidkännas för uppförande af denna monumentala byggnad, den största, som utförts under vår tid. Jag tror, att man med godt samvete kan gifva sitt bifall till hvad utskottet här föreslagit, och för min del yrkar jag därför bifall till utskottets förslag.

I detta yrkande instämde herrar *Widström, von Heijne Lillienberg, Nyström, Lyth, Petersson* i Hamra, *Janson* i Carlshed, *Broström, Persson* i Heljebol, *Olsson* i Frösvi, *Wretling, Lundén, Odell, Pålsson, Jönsson* i Mårarp och *Sandwall*.

Herr Sven Nilsson yttrade: De skäl, utskottet framställt för sitt förslag, innehålla, att Hallström visserligen icke skulle hafva någon verklig rätt på anspråk, men att det vore ur billighetens synpunkt, som Riksdagen borde lemna detta anslag. För min del kan jag hvarken gå in på det ena eller andra. Jag anser, att det icke finnes något enda rimligt skäl att bevilja Hallström dessa 50,000 kronor.

Det första af de bevis, utskottet anfört för billigheten af att gifva Hallström detta anslag, är att undersökningen af grunden skulle hafva varit af den beskaffenhet, att Hallström blifvit vilseledd, då han på auktion ropade in byggnadsarbetet. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på hvad som också af Kongl. Maj:ts proposition framgår, nemligen att Hallström icke borde hafva varit okunnig om dessa gamla grundmurar och att detta icke kunde vara orsaken hvarför Hallström förlorat på grundläggningsarbetet. I arkitekten Holmgrens yttrande

Ang. ersättning
 åt byggmästare
 ren C. H. Hall-
 ström för
 förluster å
 universitets-
 byggnaden i
 Upsala.
 (Forts.)

heter det: »att de gamla grundmurarne till det forna biskopshuset visserligen icke varit vid entreprenadauktionen kända, men att antagas kunnat, det en del gamla grundmurar skulle påträffas, i följd af be-
 futligheten dels af den gamla terrassmuren mot f. d. Rundelsgränden, dels af en gammal källare och grundmurar under stallbyggnaden, hvil-
 ket allt var i situationsplanen angifvet; att sex stycken gropar varit upprädda på olika ställen inom byggnadsområdet, på det entreprenörerna sjelfve närmare skulle kunna förvissa sig om byggnadsgrunden
 beskaffenhet; att i en af dessa påträffats gammal stengrund vid 8 fots djup»; kan då någon menniska tro, att Hallström icke hade reda på det besvärliga arbetet vid grunden, när sådana upplysningar lemnas, och när faktiska förhållandet var, att Hallström kunde icke allenast af situationsplanen utan äfven på stället göra sig förvissad om att grundläggningsarbetet var synnerligen svårt? Hallström har således, från den sidan sedt, icke det ringaste skäl, ty han hade eller borde åtminstone haft reda på, hvad grunden skulle komma att kosta, innan han befattade sig med byggnadsarbetet.

Vidare säger utskottet, »att byggnadsföretaget varit af en så stor-
 artad och monumental samt för våra förhållanden ovanlig beskaffenhet». Ja, det är klart, det visste äfven Hallström, innan han åtog sig byggnadsföretaget, att det skulle blifva en stor och monumental byggnad, och var han så okunnig, att han icke kunde bedöma, huru mycket byggnaden skulle komma att kosta, så borde han aldrig hafva åtagit sig detta byggnadsföretag, och icke skall väl staten få betala, därför att en okunnig byggmästare rusar åstad och åtager sig ett arbete till allt för lågt pris. Dertill kan jag icke anse, att det ringaste skäl förefinnes.

Men, mine herrar, förhållandet är, efter hvad man har sig temligen väl bekant, att Hallström, redan då han åtog sig uppförandet af denna byggnad, var på obestånd. Han har sålunda icke kommit på obestånd genom denna byggnad; han var det redan förut. Och anledningen att han åtog sig detta byggnadsföretag var väl, utom hans önskan, som det påstås, att få uppföra en monumental byggnad, att komma åt penningar för sina andra affärer. Det stora förskott, byggmästaren Hallström erhöll, var sannolikt den största anledningen, hvarför han ingick på det billiga priset. Och nu vill man, därför att en svindel i affärer varit orsaken att han gått in på företaget, att staten skall betala förlusten. Det tycker jag för min del icke vara riktigt, ty staten, som naturligtvis bör se på sitt bästa, skall icke i oträngdt mål gifva ut stora summor åt svindelaffärer.

Det har sagts af den näst föregående talaren, att om han som enskild person fått en sådan byggnad uppförd för ett sådant pris och en byggmästare derpå gjort stora förluster, så skulle han vara villig att lemna byggmästaren ersättning. Men jag undrar, om icke vice talmannen skulle hållit hårdt om pungen, om det ifrågasatts att han skulle hafva betalt ut ett så stort belopp, i all synnerhet om han som jag varit af den mening, att Hallström icke gjort sig förtjent af att få någon ersättning.

Här har också talats om, att Riksdagen en gång förut lemnat ett

sådant anslag, namligen till byggmästaren Sällström. Jag var äfven då med i riksdagen och kommer väl i håg den ofantligt stora vigilans eller rättare agitation, som då fördes hos riksdagsmän för att få detta anslag genomdrifvet, och jag må säga, att den är icke mycket mindre nu. Jag tycker verkligen icke om, att man går till väga på detta sätt för att genomdrifva anslag till enskilda personer.

Här har återopats ett yttrande af öfverintendentsembetet, att Hallström skulle hafva gjort synnerligen stora förluster. Men jag må beklaga, att ett sådant yttrande af en öfverordnad myndighet om en underlydande kunnat afgifvas, som då öfverintendentsembetet rent ut förklarar, att Hallström gjort dessa förluster därför, att kontrollantern varit allt för stränga i sina fordringar. Är det rätt af en öfverordnad myndighet att uttala sig så om en underordnad myndighet, som gör sin skyldighet? Jag tror därför, att detta uttalande af öfverintendentsembetet icke är mycket att fästa sig vid. Öfverintendentsembetet har vidare sagt, att Hallström icke hade skyldighet att utföra grundläggningsarbetet i den omfattning, som han gjort. Jag beklagar då, att Hallström fortsatte med detta arbete och icke lät det afstanna, så att man hade kommit till klarhet om, huru vida han borde hafva haft högre betaldt därför eller icke. Han blef tillsagd derom, men ville icke, och det var väl därför, att han icke hade några skäl för sin åsigt. Då hade det varit lättare att bedöma skälen, än nu 10 år efteråt, men då ville Hallström, som sagdt, icke komma fram med några anspråk, och det var väl därför, att det icke förelåg något skäl för honom att göra det.

Det är vidare ett skäl, som anförts, och som jag för min del i allra främsta rummet fäst mig vid, och det är det vilkor, som Riksdagen fäste vid beviljandet af det från statsverket till universitetshusets uppförande beviljade anslaget. Det uttalades der alldeles tydligt och klart, i och med detsamma som Riksdagen beviljade den bestämda summan, det vilkoret, att statsverket icke skulle betungas af ytterligare anslag till denna byggnad. Af denna kammars nuvarande ledamöter voro på den tiden icke mer än vice talmannen och jag med i statsutskottet, och jag kommer mycket väl i håg, att vi båda satte mycket starkt i tvifvel, att icke det vilkoret i framtiden skulle rubbas. Man ville icke gerna gå in på den stora summan, men just emedan äfven Första Kammaren gick in på det vilkoret, skulle det gå lättare att få anslaget igenom i riksdagen. Jag, likasom vice talmannen, fäste då uppmärksamheten på, att man i framtiden icke skulle komma att hålla så mycket på det vilkoret. Nu har äfven vice talmannen öfvergifvit det, och jag blef sålunda i detta fall mera sannspådd, än jag hade kunnat vänta. Jag hade emellertid föreställt mig, att åtminstone vice talmannen sjelf skulle hafva respekterat det beslut, som då fattades i riksdagen, att icke vidare kasta ut penningar på detta byggnadsföretag.

Det finnes en annan omständighet, på hvilken jag äfven i likhet med den näst föregående talaren ber att få fästa uppmärksamheten. Och den är: hvart taga dessa 50,000 kronor vägen, om Riksdagen beviljar dem? Den föregående talaren har sagt, att det icke är någon fara, ty Hallström har fått ackord, och det är endast ett par stycken,

*Ang. ersättning
åt byggmästaren
C. H. Hallström för
förluster å
universitets-
byggnaden i
Uppsala.
(Forts.)*

Ang. ersättningsom hafva stora fordringar, och de taga icke dessa penningar. Men, åt byggmästaren C. H. Hallström för förluster å universitetsbyggnaden i Upsala.
(Forts.)

mine herrar, Hallström har sedan den tiden han kom på obestånd och sedan han gjort ackord med sina förra fordringsegare skaffat sig nya sådana, och kammaren kan väl icke tro, att dessa skola respektera beslutet att icke taga ut dessa 50,000 kronor. Af dessa fordringsegare har jag haft besök för att förmå mig att bevilja dessa 50,000 kronor, just för att de skulle få vara med om att dela dem. Och det är icke några småsummor, utan ganska stora belopp. Jag tror således, att det icke skulle blifva till den ringaste nytta för Hallström, om detta anslag beviljades, ty om än herrarne hysa den allra största medömkan för Hallström, så komma af dessa 50,000 kronor ej ett enda öre att stanna i Hallströms fickor, utan det blefve hans fordringsegare, som toge dem.

Herr talman, jag anhåller på det allvarligaste om afslag å utskottets hemställan, icke allenast på de skäl jag nu anfört, utan äfven därför, att jag icke vill vara med om att beträda en så farlig väg i fråga om statens utgifter, som statsutskottet föreslagit.

Herrar *Bengtsson* i Boberg, *Gyllensvärd*, *Nilsson* i Sorröd, *Bengtsson* i Gullåkra, *Erickson* i Bjersby, *Ollas A. Ericsson* och *Pehrsson* i Önnerud instämde häruti.

Herr Herslow: Jag beklagar upprigtigt, att så väl från statsrådsbanken som från stockholmsbanken så mycken verklig värtalighet användts för att föra kammarens blickar på sidan om den sak, som här är före. Låt oss helt lugnt pröfva denna!

Jag lemnar för min del å sido först och främst hvad redan med allvar framhållits, nemligen att det är fullkomligt omöjligt att kontrollera storleken af den förlust, som uppgifvits. Om den säger byggnadskomitéen sjelf, att den icke kunde på Hallströms uttalanden grunda något omdöme om den förlust han gjort på arbetet. Jag lemnar likaledes å sido den uppgift, som vi hört utanför och i dag äfven inom kammaren, att byggmästaren Hallström redan före åtagandet af detta byggnadsföretag hade kommit på obestånd, och att han öfvertog denna byggnad till betydlig del för att genom den kredit och de förskott den skulle förskaffa honom bära upp bördan af föregående spekulationer, som hotade att écrasera honom, och att, äfven om han på detta företag icke gjort ett enda öres förlust, han likväl skulle af sina andra affärer bragts till insolvens. Icke heller bryr jag mig om att fästa mig vid den erinran, som lemnades från blekingebänken, att de 740,000 kronor, som anslogos till uppförande af universitetsbyggnaden, äro, uttryckligare än vid något annat anslag, noga preciserade såsom det yttersta, hvartill Riksdagen ville gå, och att hvad deröfver erfordrades finge tagas ur universitetets kassor. Slutligen anser jag det icke heller vidare inverka på saken, huru vida dessa 50,000 kronor skulle tillfalla honom sjelf eller gå till ersättning åt de borgenärer, som representera byggmästarens förfutna, eller till de borgenärer, som representera hans närvarande eller hans framtid; — ty, som bekant, är han redan på nytt inne i betydande affärer.

Allt detta kan vara upplysande och pikant nog, men på sakens egentliga kärna inverkar det dock ej. För mig är denna af allra enklaste art, men af en art, vid hvars bedömande man icke får låta sig inspireras hvarken af fantasi eller poesi, utan måste helt prosaiskt hålla sig till realiteten.

*Ang. ersättning
åt byggmästaren
C. H. Hallström för
förluster å
universitets-
byggnaden i
Upsala.
(Forts.)*

Här är en man, som ingått aftal med staten på samma sätt, som aftal göras mellan enskilde. Detta aftal betyder, att den vinst, som blir, vill jag hafva sjelf, ograverad af anspråk från min kontrahents sida; det betyder å andra sidan, att den förlust, som jag gör, den får jag vidkännas sjelf. Aftal af denna art göras dagligen med staten. Här har nu t. ex. en person åtagit sig att bygga ett hus åt staten; en annan dag åtager sig en annan person att bygga ett fartyg åt staten. Om Motala verkstad en dag förklarar, att den förlorat 500,000 kronor på Göta eller på den pansarbåt vi nu senast voterat, skall den då ega begära att utfå detta belopp? Alldeles samma fråga uppstår vid hvarenda leverans till staten. Om jag förbinder mig att leverera så och så många tusen tons stenkol till staten, men priset stiger och jag förlorar på affären — vill staten då verkligen åtaga sig att, blott därför att leveransen »blifvit redbart fullgjord», därför att man lemnat fullgodt arbete eller fullgod vara, ersätta den förlust man gjort på spekulationen? Mig synes, att det skulle vara en synnerligen farlig väg för staten att beträda.

Men, så vidt jag kan finna, är det lika farligt och skadligt för entreprenörerna, om staten beträder den vägen. Skola vi tänka oss, att staten skall få fullgodt arbete i allmänhet, så måste man hafva förhoppning, att den får med sådana män att göra, som veta hvad de göra och beräkna hvad de göra, och som inträda i aftal med staten med föresats att detta aftal skall hederligt och osvikligt respekteras. Inträder man på den väg, som föreslagits, så blir den störste dansmästaren den, som hälanefter kommer att få de flesta kontrakten, ty han kan ju bjuda hvad som helst. Bli konjunkturerna sådana, att han vinner, så blir vinsten hans; äro konjunkturerna åter sådana, att han förlorar, så blir förlusten statens. Det är för att skaffa fullt pålitliga och goda kontrahenter på den andra sidan som det just är af vigt, att staten håller på aftalets oryggliga helgd. Skall man nu från denna klara regel göra ett undantag för byggmästaren Hallström? Hvarför? Derför att arbetet är bra utfördt, och därför att han anses hafva förlorat derpå? Men, då man inlåter sig i spekulationer med staten, går det på alldeles samma sätt, som då man gör spekulationsaffärer med enskilde. Det finnes mycket folk, som spekulerar och spekulerar på hederligt sätt, men för hvilka det dock går utför och de förlora sin förmögenhet; sådant händer hvarenda dag. Naturligtvis är detta ledsamt, men det kan omöjligt gifva anledning till en sådan lyrik, som här från ett par håll framkommit. Vi få lof att fullt nyktert och utan att taga oss något som helst poetiskt rus pröfva en sådan prosaisk sak, som här är i fråga.

Man har i ett ädelt språk talat om hvad ett ädelt hjerta fordrar. Jag är ytterst tacksam för hvarje drag af ädelt hjerta och långt ifrån att vara utan sinne för ett ädelt språk. Men såsom frågan nu föreligger, är den helt enkelt sådan: staten håller på att här genom ett

Ang. ersättning undantag från en klar regel skapa ett prejudikat, som kommer att få
 åt byggmästare mycket allvarliga följder och mycket vidsträckt tillämpning. Äfven
 ren C. H. Hallström för om vi — såsom herr vice talmannen yttrade — kunna hoppas, att i
 förluster å principen eller undantaget skulle tillämpas, så tycker jag dock verk-
 universitetets ligen, att vi handla rättast, om vi söka befria våra efterträdare från
 byggnaden i alla dessa vare sig af regeringen eller enskilde introducerade försök
 Upsala. inom riksdagen att af statens medel utbetala till enskilde, som icke
 (Forts.) ega någon som helst rätt till en sådan utbetalning. Släpper man en
 gång enskilda intressen in genom den dörr, som för till statens kassa,
 så vet jag icke när man sedan kan lyckas få porten stängd.

Då man ser att det prejudikat, man står i begrepp att gifva, skall
 föra till sådana konsekvenser, så tycker jag det är klokt, att man icke
 gifver det prejudikatet alls. Derfor menar jag, att vi, inför den skyl-
 dighet vi hafva att se på statens intressen, icke kunna, oaktadt allt
 hvad hjertat skulle vilja säga oss, annat än instämman med reservan-
 terna. Jag yrkar afslag på så väl Kongl. Maj:ts proposition som ut-
 skottets förslag.

Med herr Herslow förenade sig herrar *Bexell, Månsson, Larsson*
 i Mörlösa och *Göransson*.

Vidare yttrade:

Herr Rydin: Sedan den siste talaren yttrat sig i frågan och
 ställt den på dess rätta ståndpunkt, så behöfde jag egentligen icke
 yttra mig. Jag gör det emellertid därför, att universitetet såsom så-
 dant har blifvit inblandadt i denna fråga. Universitetet har oupphör-
 ligen fått bära upp skulden för de förluster byggmästaren Hallström
 gjort. Universitetet har i tidningarna smädats, så att det till och med
 varit fråga om åtal mot en tidning; alltjemt är det universitetet som
 fått sitta emellan, och man har beklagat sig öfver det sätt, hvarpå
 universitetet uti ifrågavarande hänseende förfarit. Det är af denna
 anledning, som jag ber att få nämna några ord.

En föregående talare har visat, huruledes universitetet varit för-
 pligtadt att för 745,000 kronor af statsanslag uppföra denna byggnad.
 Till följd deraf uppgjordes ett förslag, enligt hvilket universitetet skulle
 bidraga något af egna medel, då reservfonden lemnade icke så små
 tillgångar. Detta tillskott, som man ansåg böra bli en liten summa,
 det blef för universitetet ganska stort. Universitetet hade till en viss
 grad misräknat sig. Men hvad som är säkert är, att hvad som vållade
 denna misräkning var, att byggmästaren Hallström bjöd ett så lågt
 entreprenadanbud. Ty, om detta anbud varit högre, så hade universi-
 tetet varit förpligtadt att låta omarbета hela byggnadsförslaget, att
 utesluta lokaler, som nu finnas der, och på detta sätt omgöra frågan,
 så att det gått i hop med de tillgångar universitetet förfogade öfver.

Byggnadskomitén erinrar, »att efter utfärdad kungörelse om entre-
 prenad 8 särskilda anbud om entreprenadens öfvertagande ingåfvos, af
 hvilka det till beloppet högsta uppgick till 866,000 kronor och det
 lägsta, hvilket var byggmästaren Hallströms, till 650,000 kronor», hvilket

med omkring 150,000 understiger det till ledning för entreprenaden uppgjorda kostnadsförslaget. Universitetet hörde sig för i afseende å möjligheten att för ett så lågt anbud kunna åstadkomma de arbeten, som innehölls i kostnadsförslaget, ty det gick 150,000 kronor under detta. Dessutom har jag hört af sakkunnige män, att en så komplicerad byggnad, som denna, bygges icke till ett pris understigande kostnadsförslaget, utan man får taga åtskilligt öfver detta; man kan nemligen icke anordna ett så kompliceradt arbete på det sätt, som med vanliga byggnader är fallet. Som sagdt, universitetet hörde sig för, fann visserligen, att herr Hallström låg ute med en hel mängd byggnader — en talare sade i 18 provinser, och jag tror han hade rätt — hvarför man äfven var betänksam, men det gafs å andra sidan de upplysningarna om honom, att han var en skicklig byggmästare och att borgensmännen voro säkra. Äfvenledes förklarades hans ekonomiska ställning oakadt allt vara tillfredsställande; men det var borgensmännen, som ansågos gifva säkraste garantien; en af dem gjorde dock sedermera under årens lopp cession. Nå väl, universitetet hade fått anbudet och antog det, och universitetet var således bundet vid ett anbud, hvilket man befarade, att byggmästaren icke skulle gå i land med. Således är det en gifven sak, att universitetet var alldeles förpligtadt att tillse, att detta arbete öfvervakades på ett skarpt och noggrant sätt. Man hade äfven en utmärkt skicklig kontrollant, och hvar och en, som tagit kännedom om detta arbete, vet, att hade icke denne kontrollant funnits, så skulle det kanske gått i vissa afseenden på tok med denna byggnad, liksom det till en del hände med universitetsbyggnaden i Lund, der åtskilliga brister visade sig efteråt.

Denna noggranna kontroll var besvärlig, och det medgifves, att den vållade att det gick långsamt. Men, efter hvad herrarne se, förklaras det, att byggnadskomitén på allt sätt visat »entreprenören det tillmötesgående de invecklade och ofta brydsamma förhållandena medgåfvo». Detsamma yttrar herr Hallström också i till denna fråga hörande handlingar, att han nemligen icke har något att i detta hänseende lägga byggnadskomitén till last.

Jag vill äfven erinra herrarne om de ganska skarpa anmärkningar, hvilka föranledde ett lika skarpt beslut från Riksdagens sida, därför att öfverintendentsembetet icke nog öfvervakat Upsala hospitals byggnad, som uppförts af herr Hallström, och hvilken till följd af bristande tillsyn, jag säger bristande tillsyn från öfverintendentsembetets sida, led af ganska svåra olägenheter. Derför var det nödvändigt för oss att söka åstadkomma så skarp kontroll som möjligt, och denna skarpa kontroll är det således som vållat, att kostnaderna blifvit för Hallström större.

Men, som öfverintendentsembetet säger i sitt yttrande: han hade att kämpa mot åtskilliga svårigheter, och slutligen hade de ekonomiska svårigheterna gjort det för entreprenören omöjligt att med full frihet ordna sina byggnadsarbeten. I dessa ord ligger förklaringen öfver, att förlusten blef så stor. Jag vill icke bestrida rättigheten af byggmästaren Hallströms siffror, men hvad som var märkvärdigt med dessa siffror, det var, att man aldrig lyckades få fullt exakta sådana, ty det är runda summor, som för oss uppgifvas. Till följd af dessa svårig-

*Ang. ersättning
åt byggmästaren C. H. Hallström för förluster å universitetsbyggnaden i Upsala.*
(Forts.)

Ang. ersättningheter drog det också ut på tiden. År 1883 skulle arbetet vara färdigt, och han hade skyldighet enligt kontraktet att betala 500 kronor för hvarje vecka, som gick in på året 1883, men först 1886 i december afsynades byggnaden. Detta berodde på de ekonomiska svårigheter, som öfverintendentsembetet säger, hvarmed han hade att kämpa. Det är således svårt att kunna säga, om dessa förluster vållats genom sjelfva byggnadsarbetet, ehuru detta var mycket kompliceradt, utan man kan säga, att den egentliga orsaken till förlusten låg i de ekonomiska svårigheter, som gjorde, att entreprenören omöjligen kunde med full frihet ordna byggnadsarbetet. Dessa viten stodo förstås på papperet, men det kom aldrig i fråga att uttaga dessa 500 kronor i veckan under de tre åren till arbetets afslutande. Slutligen vill jag i afseende på siffrorna fästa herrarnes uppmärksamhet på, att det påståendet, att Hallström skulle på grund af inträffade omständigheter förlorat 600,000 kronor på detta arbete är origtigt. Jag vill icke påstå, att hans förlust icke kan hafva varit 600,000 kronor, men denna förlust kommer af, att han icke beräknat omständigheterna. Den kostnad, som drabbat Hallström, är af hans egna värderingsmän, med afdrag af kostnaden för lån, uppskattad till 1,250,000 kronor. Hallström har fått 813,000 kronor. Skilnaden är således 437,000 kronor. Från dessa 437,000 kronor böra dragas minst 150,000 kronor, med hvilka hans anbud understeg kostnadsförslaget; hans förlust blir således omkring 287,000 kronor, och jag tror, att man kunde reducera äfven denna siffra till en mindre, om han åt arbetet egnat tillräcklig omtanke.

Till följd af dessa förhållanden torde herrarne finna, att universitetet icke kan på något sätt förebrås för det sätt, på hvilket universitetet behandlat Hallström. Hans förluster berodde på, att han gaf sig in i ett företag, hvars beskaffenhet och dimensioner han såsom byggmästare icke hade tillräcklig förmåga att bedöma. Denna hans oförmåga och tillika den omständigheten, att han åtog sig ett sådant monumentalt arbete, då han redan låg så mycket ute i affärer, det är detta, som utgör förklaringen.

Nu säger man, att om en enskild person haft kontrakt med honom, så hade denne, när byggnaden var färdig och befunnits i fullgodt skick, betalat förlusten, och detta tror jag också; men jag frågar er, mine herrar, om universitetet kommit och sagt: var god och gif Hallström den summa, han förlorat på denna byggnad, jag undrar då, om svaret blifvit ja.

Efter hvad jag nu sagt finner man, att universitetet icke har med frågan att göra, saken reducerar sig dertill, att staten gifver en gratifikation åt en byggmästare, som uppfört en byggnad åt staten, hvilken i alla afseenden är tillfredsställande; vill staten detta eller icke? Jag svarar icke på den frågan i följd af den ställning, i hvilken jag står till saken.

Herr Nyström: Endast ett par ord, herr talman! Jag ville först säga, att jag förgäfves sökt i öfverintendentsembetets utlåtande hvad herr Sven Nilsson anförde, att kontrollanten vid byggnadsarbetet skulle förfarit med för mycken stränghet. Jag finner ingen annan

uppgiit än den, att kontrollanten gjort sin pligt och att förlusterna uppkommit af andra grunder.

Herr Herslow, som för tillfället endast ville se sakerna från pro-saisk synpunkt, sade, att summan af saken vore den, att när en leverans är fullgjord och betald, så vore saken afslutad. Ja väl! det kan låta sig sägas. Men här föreligger någonting annat. Då den produkt, som är levererad, icke är en produkt på 800,000 kronor, utan en produkt, som af kompetenta domare uppskattats till 1,200,000 kronor, utan att arkitekten eller byggmästaren uppburit mer än 800,000 kronor, så är ej allt sagdt dermed att leveransen är fullgjord och betald. Det bär emot att staten skall ega och besitta en egendom, som är värd 1,200,000 kronor, af hvilken summa staten betalt 800,000 kronor och byggmästaren 400,000 kronor, då följden för byggmästaren blifvit, att han bragts till ruin och nöd. Vore det fråga om ersättning, så skulle jag icke våga detta resonnement, ty affär är affär, men då sådant icke är ifrågasatt, då man endast vädjar till billighetskänslan, då har man rätt och skäl att fästa afseende vid den skärande motsatsen mellan å ena sidan den förmån, som tillfallit staten, och å den andra byggmästarens nödställda belägenhet.

Derför tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Jag beklagar mycket, att jag, oakadt de vackra tal, jag hört både från statsrådsbanken och andra platser, icke kan rösta för utskottets förslag. Man får icke låta känslan öfverväldiga sig vid behandlingen af sådana frågor som denna, ty det är stora principer, som dervid stå på spel, och jag undrar hvar vi skulle sluta, om vi börja på detta sätt. Vi böra i detta fall öfvergifva det hittills följda systemet att genom entreprenad låta utföra sådana arbeten och i stället ackordera ut uppförandet af en byggnad till en eller annan och säga: för upp byggnaden och skicka mig räkningen. Det är äfven en annan princip vi här böra taga i betraktande, huru vida en byggnadsnämnd skall få rättighet att i så väsentlig mån, som här varit förhållandet, frångå uppgjort kostnadsförslag och ritningar.

Beräffande denna byggnad hafva visserligen ganska stora förändringar vidtagits under uppförandet. Utskottets betänkande upplyser bland annat derom, att »femtiosex kolonner vid fönsteromfattningarna i husets öfre våning voro utförda af polerad röd granit i stället för kalksten, samt att kupolen öfver aulan enligt den ursprungliga bestämmelsen skulle uppbäras af 18 stycken jerntakstolar, men att vid detaljritningarnas upprättande ökades antalet till 25 stolar med bågform i stället för med först afsedd rak form, samt med gröfre gods än de första ritningarna angäfv».

Det är en massa förändringar, som äro gjorda i detaljritningen, som förorsakat, att byggnaden blifvit betydligt dyrare, för att den skulle se prydligare och mera storartad ut, än från första början var beräknadt.

Man får väl taga hänsyn till att, då frågan var före om att uppföra denna byggnad med ett tillskott från staten af 740,000 kronor, Andra Kammaren icke ville gå in på detta förslag, emedan ritningarna och kostnadsförslaget icke ansågos vara fullt tillförlitligt utförda. Första

*Ang. ersättning
åt byggmästaren
C. H. Hallström
för förluster å
universitetsbyggnaden i
Upsala.
(Forts.)*

Ang. ersättning
åt byggmästaren
C. H. Hallström
för förluster å
universitets-
byggnaden i
Upsala.
(Forts.)

Kammaren gjorde då, som jag tror på förslag af statsutskottets ordförande, den förändringen i utskottets förslag, att det skulle bestämdt uttalas, att statens kostnad icke finge öfverstiga 740,000 kronor. Detta står uttryckligen i klämman till voteringspropositionen vid den gemensamma voteringen i frågan, »att Riksdagen till uppförande af nytt universitetshus i Upsala beviljar ett anslag af 740,000 kronor, samt deraf anvisar ett belopp af 150,000 kronor att utgå under år 1878, med vilkor att, utan vidare anslag af statsmedel, universitetets behof af en större samlingssal för lärare och lärjungar, erforderliga föreläsningrum för fakulteterna må blifva tillgodosedt».

Det sades också här i kammaren, att universitetet befunde sig i goda ekonomiska omständigheter och att universitetet verkligen kunde garantera, att statsverket icke skulle behöfva betungas med större belopp, emedan, i händelse man byggde för vidlyftigt, universitetet sjelft finge se till, hur bristen kunde fyllas. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade vid detta tillfälle, att genom detta förslags antagande behöfde man icke befara några efterföljande utgifter.

Det är således tydligt uttaladt så väl af en medlem af statsrådet som af åtskilliga ledamöter i kammaren och i den kläm, hvarmed den gemensamma voteringen bestämdes, att förutom dessa 740,000 kronor statsverket icke ytterligare skulle betungas för detta universitetshus. Nu kan man visserligen säga, att billighetsskäl tala för att bifalla dessa 50,000 kronor åt Hallström, men, mine herrar, det kan icke hjälpas; ty om vi bevilja dessa 50,000 kronor, och då ingen af oss med säkerhet kan påstå, att dessa penningar komma Hallström och icke hans kreditorer till godo, så hade vi icke gjort stor nytta med att vi gått ifrån den principen, att ackord är ackord och affär är affär, så väl när det gäller Riksdagen som enskilda personer.

Här har talats så vackert om, att det är så ledsamt, att denna monumentalabyggnad är uppförd på en enskild persons ruin. Ja, mine herrar, skulle vi gå så noga till väga, då skulle man begära 610,000 kronor, hvilken summa Hallström säger sig hafva förlorat på företaget, men så länge man icke gjort detta, så länge är det icke värdt att komma och tala om, att vi böra betala hans kreditorer 50,000 kronor, ty det räcker icke till.

Man har också här betonat, att han, därför att det var en monumental byggnad, icke kunde beräkna kostnaden, men det kan jag icke förstå, hur byggmästaren Hallström icke kunnat beräkna kostnaderna, då han hade byggnadsarbete i — såsom det nämnts — 18 provinser. Jag kan då icke förstå, att byggmästaren icke kunnat göra bättre beräkningar i afseende på detta mindre omfattande byggnadsarbete.

Jag yrkar afslag så väl på Kongl. Maj:ts proposition som på utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Olsson* i Kyrkebol.

Herr Hedin: Herr talman! Om de hufvudsakliga skäl för beviljande af ifrågakvarande summa, som af statsutskottet anförts vid midten af sid. 10 i förevarande utlåtande, skola gälla, då borde ock i en

alldeles likartad sak samma skäl hafva fått gälla i fjol, då emellertid utskottet afstyrkte efterskänkande utaf en del af den ansvarsskyldighet, som drabbade den olycklige entreprenören Möllers löftesmän. Jag erinrar blott derom i förbigående, ty jag har icke begärt ordet för att framställa något yrkande i motsats mot statsutskottets förslag. Jag har begärt ordet för att uttala den förhoppning, att de lärapenningar, som Riksdagen sannolikt kommer att bevilja, också måtte komma att medföra någon lärdom. Hvad jag dermed afser, skall jag med ett par ord förklara. Till statsutskottets utlåtande n:o 66 år 1889 var fogad en af herrar Danielson, Sven Nilsson och Anders Persson i Mörarens afgifven reservation, som det förvånar mig att icke samtliga kammarens ledamöter i statsutskottet förenade sig om. De ärade reservanterna yttra: »de ej sällan förekommande framställningar af liknande art» — det gälde frågan om afskrifning af en del af Möllers löftesmäns ansvarighet — »som Kongl. Maj:t till Riksdagen afgifver, synas utskottet vittna om bristfällighet i de former, hvarunder entreprenadkontrakt med Kongl. Maj:t och kronan afslutas». Derför, och då vid den tiden ett af en särskild komité utarbetadt lagförslag förelåg, ännu icke pröfvadt af Kongl. Maj:t, och då, såsom de ärade reservanterna uttryckte sig, ett rätt ordnad entreprenadväsen och i synnerhet beftlighet af bestämmelser för de fall, då missräkningar förefunnits i de till grund för de till arbetets bedömande uppgjorda förslag, vore af stor vikt för staten, så hade reservanterna yrkat, att utskottet skulle hemställa om en skrivelse till Kongl. Maj:t i fråga om framläggande för Riksdagen af föreskrifter i detta ämne. Ja, dermed lade de ärade reservanterna verkligen, såsom man säger, fingern på såret. Statsutskottets utlåtande n:o 66, mot hvilket denna reservation var afgifven, behandlades i kammarne den 4 maj förlidet år, och den diskussion, som då egde rum, syntes verkligen hafva haft en synnerligen stark förmåga att sätta Kongl. Maj:t i rörelse, ty redan den 10 maj beslöt Kongl. Maj:t en författning i ämnet, hvilken i samma månad utfärdades i »Svensk Författningssamling». Denna författning afhjelpade icke det, som de ärade reservanterna derigenom ville få afhjelpat, och det förefaller, som om Kongl. Maj:t låtit sig skrämmas af tanken på, att Riksdagen ville inblanda sig i den delen af Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftning. För min del är jag öfvertygad, att Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt i det fallet som i andra fortfarande kommer att utöfvas mycket illa, och så länge Riksdagen icke inlatit sig på den frågan på det sätt, som de ärade reservanterna yrkat, torde den komma att många gånger få behandla framställningar af samma slag som den, hvilken nu föranledt denna debatt.

Herr A. V. Carlson: Ehuru jag anser den motion, jag i denna fråga väckt, vara fullt berättigad, skall jag dock inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag, och enär de talare, som förut uppträd för detta förslag, temligen fullständigt utredt frågan och det berättigade i att lemna denna ersättning, skall jag blott bedja att få nämna något mot hvad som anförts om att arbetet icke skulle hafva kostat så mycket som uppgifvits.

Öfverintendentsembetet, som yttrat sig i frågan, säger, att ehuru

*Ang. ersättning
ät byggmästaren
C. H. Hallström för
förluster å
universitets-
byggnaden i
Upsala.*
(Forts.)

Ang. ersättning
 åt byggmästare
 C. H. Hallström för
 förluster å
 universitets-
 byggnaden i
 Upsala.
 (Forts.)

enligt kontraktet grundgräfnings skulle verkställas blott till ett djup af 5 fot under jordytan, entreprenören likväl stundom måst gå ner ända till öfver 25 fot. Skilnaden mellan 5 och 25 är verkligens ganska stor.

Vidare säger embetet, att han måst undanrödja gamla grundmurar till en sammanlagd längd af 400 till 500 fot. Detta med flera andra andra saker hafva orsakat dryga kostnader utöfver de beräknade.

Alla de talare, som här uppträdt mot utskottets förslag, hafva icke heller haft något att anmärka mot arbetet, hvilket de erkänna vara väl utfördt. Icke heller har jag hört någon förneka, att Hallström gjort en betydlig förlust på arbetet. Vid sådant förhållande kan jag icke finna något skäl, hvarför icke Riksdagen skulle bevilja honom åtminstone en ringa ersättning för hans högst betydliga förlust, och då denna förlust icke är sjelfförvälad, utan tillkommit i följd af omständigheter, som inträffat efter kontraktets underskrifvande, så synes mig, att han icke borde straffas därför att han varit för efterlåten och gjort extra arbeten utöfver det ursprungliga kontraktet. Jag tycker icke, att det skulle vara Riksdagen värdigt att begagna sig af detta tillfälle och säga: »Ni har underskrifvit kontraktet och dermed får ni stå ert kast». Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern friherre Åkerhielm: Herr talman, mine herrar! Jag skall söka att framföra hvad jag anser mig icke böra underlåta att yttra i så få satsar, som det är mig möjligt, på det att kammaren, som säkert längtar att snart få afgöra denna fråga, icke måtte anse mig öfver höfvan missbruka den rätt jag har att här taga till ordet.

Anledningen till att jag icke velat låta klubban falla utan att hafva sagt några ord ligger deri, att de skäl, som förmått mig att med min röst biträda och tillråda framläggandet af den kongl. propositionen, som, af utskottet behandlad, nu inför kammaren föreligger, dessa skäl har jag velat särskildt fram bära till den kraft och verkan de må ega. Vare sig att Riksdagen kommer att bevilja denna »lärpenning», såsom en talare på stockholmsbänken funnit lämpligt att kalla det nu ifrågasvarande anslaget, eller att Riksdagen kommer att afslå denna lärpenning, så ligger, enligt mitt förmenande, i det ena eller det andra beslutet alltid en »lärdom» att hemta, nemligen för den studerande ungdomen vid vårt äldsta och största universitet, som der bildas till medborgare med kärlek för sitt folks stora minnen och kärlek till sitt land, en lärdom, hvarigenom denna ungdom skall få klart för sig, huru vida Riksdagen velat utöfva sin rätt att icke låta den man, som till uppförandet af det stora universitetshuset gjort en insats med hela sin förmögenhet, dö af svält och armod. Skall man finna, att denne man, en »selfmade man», som sjelf arbetat sig upp och under ett lif af arbete sammansparat hvarje penning af den förmögenhet han egde, då han åtog sig denna byggnad, att denne man, som icke tvekat att offra denna förmögenhet och riskera den första skillingen med den sista, för att universitetshuset måtte blifva prydligt och värdigt det gamla universitetet, och som offrat allt hvad han egde och sin sorgfria ålderdom på fäderneslandets altare, skall den studerande ungdomen finna, att

den mannen blir hulpen genom den suveränitetsrätt, som Riksdagen tillkommer, eller skall det spörjas, att man på grund af en ytterligt sträng kontraktstolkning vägrar honom allt understöd? Åh nej, jag älskar att tro, att den »lärdom», som »lärpenningen» kommer att medföra, skall blifva, att den man, som offrat sin förtjenta sparpennning därför att han ville, att ett svenskt arbete skulle helsas med glädje af vårt folk samt uppmärksammas af andra och främmande nationer, att denne man skall vinna erkännande af Riksdagen som god svensk.

Jag beklagar, att utskottet genom styckande af den kongl. propositionen icke velat gifva detta erkännande i högre mån än som skett, men i föreliggande fall och då Första Kammaren inskränkt sig till att bifalla utskottets hemställan om ett anslag af 50,000 kronor, så tror jag att man bör stanna dervid. Det är mycket möjligt, att inom Riksdagens Andra Kammare stränga sparsamhetsgrunder skola göra sig gällande. Det är mycket möjligt, att man icke vill vid detta tillfälle se ett undantag från regeln. Jag för min del har här sett undantaget från regeln, och detta har varit ett af skälen för mig att biträda den kongl. propositionen. Jag har trott att, huru fattige vi än äro, vi dock hafva råd att i detta ögonblick visa att, om en svensk arbetsledare, en svensk man, som samlat en egen sparpennning, offrat denna för ett stort och fosterländskt företag i den — låt vara gammalmodiga — uppfattning att Sverige och Upsala lärdomssäte ännu äro något, så skall han icke hafva erjudit detta offer alldeles förgäfvets, och att således den »lärdom», som man gifver med »lärpenningen», skall blifva den studerande ungdomen vid Sveriges universitet till nytta, nemligen en lärdom om att ännu finnes det ett svenskt folk!

Herr Herslow: Ännu mera poesi från statsrådsbänken, ännu flera dityrambiskt högstämnda utgjutelser! Och detta i en fråga, der sådant hvarken är behöfligt eller ens lämpligt, ty all poesi förvillar blicken vid denna frågas afgörande.

Hans excellens herr statsministern förklarade nyss i sitt anförande, att byggmästaren Hallström för uppförandet af universitetshuset »offrat hela sin förmögenhet». Men jag tror mig veta, att intet fans att offra i det ögonblick offret beslöts, att tvärt om beslutet tillkom, därför att det gälde att skaffa resurser för att rädda ett förflutet, som redan då höll på att falla hop.

Samme högt ärade talare nämnde, att byggmästaren Hallström stode i begrepp att dö i svält och armod. Jag tror mig deremot veta, att mannen fått ackord och för närvarande har stora entreprenadföretag under arbete uppe i Norrland.

Motivet till hans »offer på fäderneslandets altare» har herr statsministern funnit uteslutande i hans fosterlandskänsla. En talare på upsalabänken har emellertid upplyst, att anledningen hvarför han ej gick ut med sina kalkyler, och orsaken således till förlusten, var en allvarlig och sträng kontrollant. Skall herr Hallström således anses ligga som offer på fosterlandets altare, så är det ej han sjelf utan kontrollanten, som lagt honom dit.

Jag ber att få nämna, att man ej eger grund — jag vill också hoppas det — att förespå herr Hallström någon dystre framtid, blott

Ang. ersättning
 åt byggmästaren
 C. H. Hallström för
 förluster å
 universitetsbyggnaden i
 Upsala.
 (Forts.)

Ang. ersättning för att detta anslag icke beviljas. En gång förut — det är väl tjugu år sedan — var han lika långt kommen som nu; han måste göra konkurs, men fick ackord, då ett ännu lägre ackord än nu, och han lyckades sedermera bringa sig upp till en förmögenhet, som herr statsministern nyss betecknade såsom för svenska förhållanden ovanlig. Jag önskar honom samma framgång äfven denna gång. Men statens medel vill jag därför icke, utan någon som helst kontraktsenlig eller laglig grund, låta tagas i anspråk för att minska de risker han i det föflutna tagit på sig eller i framtiden kommer att ingå.

Doktor Nyström uppfattade saken korrektare. Han sade »en affär är en affär». Men han lemnade denna klara ståndpunkt, då han började beklaga att denna affär visade ett resultat, som icke var staten värdigt, så till vida som nemligen staten fått valuta för 1,200,000 kronor men endast betalt 800,000 kronor, och detta menar han icke anstå staten. Jag undrar huru staten skall, med en så utpreglad finkänslighet för sin värdighet, undgå att hvarje dag känna sig bekymrad och plågad af skrupler. Om staten t. ex. uppgör ett kontrakt om leverans af 20,000 tons stenkol för 400,000 kronor, men kostnaden för leverantören representerar ett värde af 550,000 kronor, så skulle, enligt nämnda princip, det vara under statens värdighet att taga mot dessa stenkol, om statskassan icke samtidigt får leverantören att taga emot 150,000 kronor utöfver kontraktet.

Och så ännu ett ord om den der uppgiften, att byggmästaren har för byggnaden betalt 400,000 kronor mer än han uppburit! Ja, har han det? Byggmästaren Hallströms räkenskaper äro — jag ber att få fråga alla dem, som haft med honom att göra, om det icke är sant — i ett sådant tillstånd, att han i regel hvarken vet hvad det hela eller någon särskild del kostat honom i de ofantliga företag han haft och som han drifvit i en enda påse. En bevisning för den förlust, som gång på gång uppgifvits, har ingen på något sätt lyckats åstadkomma. Det finnes indicier, starka indicier för att han gjort förluster. Men beloppet deraf vet man ej, och i hvarje fall var, efter hvad jag hört, katastrofen redan förut oundgänglig och framkallades icke af denna förlust.

En talare har dessutom redan erinrat att, äro vi så förnäma att vi icke kunna taga mot något, som kostar 1,200,000 kronor, då vi icke betalt mer än 800,000 kronor, ja, då vinna vi i alla fall icke mycket i värdighet genom att betala 850,000 kronor för hvad som kostat 1,200,000 kronor. Fastslå vi principen, att statens värdighet fordrar att staten, oberoende af kontrakt, betalar så mycket för hvarje sak som den är värd, så kommer med allt skäl herr Hallström nästa år och begär, med åberopande af statens värdighet, fyllnadsbeloppet, eller ytterligare 350,000 kronor.

En annan talare på stockholmsbänken yttrade något om den läropenning, som vi här säkert skulle komma att betala, och han förmenade denna obehaglighet hufvudsakligen vara en följd deraf, att man icke allvarligt stälde sig till efterrättelse, hvad vid 1889 års riksdag af reservanternas i uppgifven fråga hemstälts. Det fall han nämnde bär tydligt vittne om bristfälligheter på detta område och behovet af reform. Jag tror att formen för affärsaftal med staten lemnat åtskilligt öfver att önska och jag deltagar i hans önskingar om nödiga ändringar häri.

Men här fins ingen sådan bristfällighet. Jag har icke hört någon enda tilltro sig att uppträda till försvar för anslaget på grund af bristfällighet eller otydlighet i kontraktet. Det finnes icke der något, som skulle kunna gifva en skymt af lagligt stöd för anslagsyrkandet. Derfor vill jag icke i detta fall betala den der »lärpenningen». Men äfven därför vill jag icke inbetala den, att om vi betala den nu, så blifver det en lärpenning, som ej lär oss af med denna farliga praxis, utan tvärt om lär oss att fortsätta den en annan gång. Det är omöjligt att betala dessa penningar nu och sedan vara qvitt. Betala vi nu, försvåra vi möjligheten att höra upp, och komma att göra samma okloka och oberättigade handling om och om igen. Ofantligt många dylika anslag komma då i framtiden att beviljas, och ett ännu större antal att yrkas.

Bättre då att här och nu i tid yrka *afslag*.

Herr Lyttkens: Bland anledningarna till den olycka, för hvilken byggmästaren Hallström råkat ut, finnes en, som här icke blifvit vidare berörd, nemligen detaljritningarna och den i förslaget nämnda ornamentering, som icke på förhand uppgjorts. Och när de sedan upprättades, skedde det på sådant sätt, att man häpnar, då man i vårt land, som icke kan skryta med rikedomar, ser ett sådant luxuöst arbete gjort. Men han hade skrivit sitt kontrakt så, att han måste underkasta sig de föreskrifter, som gjordes. Det var hans skyldighet att fullgöra det och därför kom det derhän, men det var ej rätt att utöfver billighetens gräns till följd af ett illa stileradt kontrakt tvinga honom att göra mera och dyrbarare arbete, än som från början var afsedt.

Doktor Herslow har fullkomligt rätt, då han säger, att Hallström icke har någon laglig rätt till ersättning, ty i och med detsamma han ingått på detta kontrakt utan att tillförsäkra sig om att icke större anspråk ställes på honom än han från början påräknade, har han må hända ingen rätt att på juridisk väg fordra att hållas fri från förlust.

Då han nu emellertid gått in på detta kontrakt, så var det nödvändigt att han fullgjorde det, och det har han gjort, så att han har all heder deraf.

Jag tror att hvarje enskild byggherre, som under byggnadstiden opphörligt skärpt sina fordringar och derigenom ökat byggnadskostnaden ända till det yttersta, och detta på bekostnad af byggmästarens hela ekonomiska välfärd, komme i den ställning, hvari staten nu befinner sig, och då byggmästaren icke varit nog försigtig att i tid lagligen sökt skydda sig mot sådana förluster, skulle utan invändningar tillerkänna honom detta tillskott för hvad han utlagt mer än som kunnat beräknas och hvartill han egentligen varit skyldig. Jag, som är ganska ovan att tala för anslag, kan dock icke underlåta att kanske sluta min riksdagsmannaverksamhet med att ännu en gång tala för bifall till ett anslag, som jag anser både rättvist, billigt och tillbörligt, hvarför jag beder att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Lundberg* instämde med herr Lyttkens.

Ang. ersättning
åt byggmästaren
C. H. Hallström för
förluster å
universitets-
byggnaden i
Upsala.
(Forts.)

Ang. ersättning
 åt byggmästa-
 ren C. H. Hall-
 ström för
 förluster å
 universitets-
 byggnaden i
 Upsala.
 (Forts.)

Herr Rydin: Jag vill fatta mig kort och endast med anledning af den siste talarens yttrande om ritningarna läsa upp hvad öfverintendentsemetet säger just om dem: »De för beräkning af entreprenad-anbudet framlagda ritningarna voro ordentligt och noggrant utförda, med sektioner i skala 1,5 decimaltum = 10 fot och således tillräckligt stora för att spekulanten kunde göra sig en klar föreställning om arkitekturens karakter och ornamentikens hållning. Detaljer till dekorativa partier lemnas i allmänhet icke förrän under arbetets gång. Att entreprenören härvid misstagit sig i fråga om vissa dekorationers kostnad är icke oantagligt, men *generella ritningar kunna svårigen uppgöras så, att misstag ej begås vid entreprenadanbuds inlemnande.*»

Öfverläggningen var slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å så väl nämnda hemställan som den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen förklarade sig anse den förra propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i mom. a) af utlåtandet n:o 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit så väl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen visade 69 ja mot 114 nej; och hade kammaren sålunda fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Mom. b).

Bifölls.

§ 4.

Likaledes bifölls statsutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Bjuf n:o 3 i Malmöhus län.

§ 5.

I ordningen förekom härnäst Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9 (i samlingen n:o 33), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående befrämjande af frivillig ålderdomsförsäkring.

Med anledning af berörda, inom Andra Kammaren af herr *C. G. Bergman* väckta motion, n:o 203, hemställde utskottet i detta utlåtande: »att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t måtte vid behandlingen af frågan om ålderdomsförsäkring äfven taga i öfvervägande om och i hvad mån här omnämnda förslag till inrättande af en på frivillighetens princip byggd allmän lifränteförsäkringsanstalt kan vara egnad att underlätta lösningen af frågan om ålderdomsförsäkring».

I en vid utlåtandet fogad reservation hemställde deremot herr *C. W. Collander*: »att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes, vid behandlingen af frågan om obligatorisk ålderdomsförsäkring för arbetare och med dem jemförliga personer, taga i öfvervägande, på hvad sätt staten äfven må kunna kraftigt främja frivillig ålderdomsförsäkring.»

I denna reservation hade instämt herrar *A. G. Björkman*, *Nils Nilsson* i Skärhus och *J. Bromée*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Collander*, som yttrade: Då en alldeles lika lydande motion afgifvits och behandlats i Första Kammaren, hvarvid utskottets förslag blifvit afslaget, så kan icke ifrågavarande motion till någon Riksdagens åtgärd föranleda, äfven om denna kammares utskotts förslag här blefve godkändt. Men för den händelse Andra Kammaren ville genom ett bifall afgifva en opinionsyttring, beder jag få hänvisa till den af mig vid betänkandet fogade reservationen. Jag har icke kunnat vara med om att tillstyrka inrättandet af en ålderdomsförsäkringsanstalt, som skulle grunda sig på lotteriprincipen. Om man äfven kan vilja vara med derom i andra hänseenden, såsom när det är fråga om industrilotterier, så är dock ålderdomsförsäkringen en allt för allvarig sak för att förbindas med lotteri.

Jag har intet yrkande att göra. Men om kammaren skulle vilja afgifva en opinionsyttring, ville jag förorda bifall till reservationen.

Herr *Beskow*: Herr talman, mine herrar! I de flesta frågor, som här i denna kammare förekomma till behandling, stämma mina åsigtter i det väsentligaste tillsammans med den ärade motionärens. Men i denna fråga måste jag ställa mig på en annan sida. Jag är icke viss om, att denna frivilliga ålderdomsförsäkring är att föredraga framför den obligatoriska, som Riksdagen redan begärt att Kongl. Maj:t måtte taga om hand. Särskildt kan jag för min del icke gilla, att vi skulle söka draga människor in i denna frivilliga lifförsäkringsanstalt genom den vinst de skulle få genom ett slags lotteri. Det är sant: de få icke pengarne helt och hållet, utan endast ökad lifränta; men det blir dock ett slags spel. Och då det flera gånger på året blifver känt, att sådana lotterier skett, skall det draga människors intresse mer och mer till den saken. Jag tror, att det är att begagna en drifkraft, som icke är af det rätta slaget.

Man kan visserligen invända: derigenom kunna människor hindras att spela så mycket på de utländska lotterierna. Men jag tror, att följden blirver alldeles motsatsen. De som vinna, blifva glada der-öfver, men de tänka ändå: »nu fick jag bara röntan; om jag spelat på ett utländskt lotteri, hade jag fått hela kapitalet». Och de, som icke vinna, tänka som så: »det gick illa; därför måste vi försöka på ett annat håll». Det är att upplifva spellustan. Jag är därför emot förslaget.

För öfrigt är saken redan lemnad i Kongl. Maj:ts händer. Kongl. Maj:t vet lika väl som vi, att det finnes frivilliga anstalter i den vägen. Det är ingen ny fråga. Derför finner jag intet skäl föreligga, att Andra Kammaren skulle bifalla utskottets förslag, då jag till min glädje hörde, att Första Kammaren afslagit ett liknande, der framställt förslag.

På grund af hvad jag härmed haft äran anföra yrkar jag afslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Svensson* i Karlskrona, *Söderblom* och *Olsson* i Ornakärr.

Herr Elis Nilson anförde: Såsom den förste talaren, hvilken i denna fråga reserverat sig inom utskottet mot dess beslut, yttrade, har denna fråga fallit i Första Kammaren. Jag kommer icke heller att framställa något yrkande. Jag vill endast, gent emot den siste talaren, som syntes vara så rädd för lotterier, erinra, att det här icke är fråga det ringaste om något i lotteriväg. Det är fråga om premier för dem, som vilja göra frivilliga insatser till ökad kapitalbildning. Det finnes så många särskilda kapitalförsäkringsanstalter, der den, som går in deri, får betala förvaltningskostnader, som gå till mycket högre belopp än de af motionären föreslagna procent, som skulle dragas ifrån. Det är från den synpunkten vi inom utskottet betraktat frågan. Vi hafva ansett, att det vore bättre, om staten toge sådant om hand, än att de enskilda anstalterna skulle fortfara. Jag skall emellertid icke uppehålla tiden längre. Något yrkande har jag ej att framställa, eftersom frågan fallit i Första Kammaren.

Herr Bergman: Jag skall icke heller yttra många ord. Men jag ber dock få fästa den förste ärade talarens uppmärksamhet på, att han gjort till hufvudsak hvad som knappast i motionen kan anses vara annat än bisak. I motionen förekommer först och främst ordet »lotteri» icke på ett enda ställe. Och jag tror, att om det lotteri, hvarom här är fråga, skall vara farligt, torde den ärade talaren knappast kunna anse sig köpa en obligation under pari. Äfven den köper han med utsigt att kunna vinna. Han betalar i dag 80 procent. I morgon kan den lottas ut, och han får 100 procent. Jag anser det ena lotteriet icke vara farligare än det andra. Man vet, att insättning i lifränteanstalterna går långsamt. I motionen har icke varit fråga om annat än att en smula påskynda detta.

Jag ber också att få fästa uppmärksamheten derpå, att allt hvad delegarne insätta i lifränteanstalten tillfaller dem. Icke ett öre går

till några andra än dem, som insatt medel i ett sådant företag. Vidare må erinras om, att de procent, som afsättas till vinster, hvilka alltid tillfalla delegare, icke utgöra större belopp än att de motsvaras af arfvinsten. Hvar och en får hvad han satt in med ränta.

Då utskottets ordförande emellertid icke framställt något yrkande, skall icke heller jag göra det.

Herr Gumælius: Det förvånar mig, att den ärade förslagsställaren icke vill medgifva, att det ligger ett verkligt lotterispel i detta förslag. Det förefaller mig fastmer, som om motionen vore en framställning i den riktningen, att just lotteriet är den ångkraft, som skall drifva saken framåt. Det är blott en premie — har man sagt. Men alla skola afstå en femtedel af den naturliga räntan, för att denna skall ackumuleras till vinster för ett fåtal. Jag ber att få påpeka, att den tanken, att somlige skola erhålla en extra vinst genom försäkringen, visst icke är ny; den ligger ju till en viss grad i all lifränteförsäkring. Speciellt är den dock tillämpad i Sverige i förut varande lifränteanstalter, der den tillämpas på ett riktigare och naturligare sätt. De, som det vilja, gå in i åldersklasser, under sådana villkor, att de som lefva längre ärfva dem, som dö tidigare. Detta är äfven en sorts lotteri, men det är en naturligare väg att vinna på, än detta mera krassa lotteri, som här föreslagits af motionärer så väl inom Första som inom Andra Kammaren. Derigenom skulle ju en femtedel af delegarnes naturliga tillhörighet tagas från dem och delas ut åt de vinnande. Jag vet icke, huru begreppet lotteri mera klart och tydligt skall framträda. Att motionären ändock icke vill erkänna detta som lotteri, förvånar mig på det högsta.

Jag har intet yrkande att göra, men jag vill säga, att jag mera tilltalats af reservationen än af utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf först proposition på bifall till utskottets hemställan och derefter, enligt de framställda yrkandena, på dels bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen och dels afslag å så väl utskottets hemställan som reservationen; och blef denna sistnämnda proposition med ja besvarad.

§ 6.

Skedde föredragning af Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11 (i samlingen n:o 34), i anledning af väckt förslag beträffande nattåg å norra stambanan.

*Ang. in-
förande af
nattåg å norra
stambanan.*

I afgifven motion, n:o 59, i Andra Kammaren hade herr *S. J. Kardell* m. fl. föreslagit:

att Riksdagen behagade ingå till Konungen med en underdånig anhållan, att äfven vintertiden nattåg måtte anordnas på den norra stambanan och att dessa å lämplig tid må dels på qvällen utgå ifrån och dels på morgonen anlända till Stockholm.

Ang. in-
förande af
nattåg å norra
stambanan.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen för närvarande icke måtte till någon åtgärd föranleda.

(Forts.)

I fråga härom anförde:

herr Kardell: Då tiden är så långt framskriden, vill jag ogera taga kammarens uppnärksamhet i anspråk. Men på grund af frågans stora vikt för våra bygder ser jag mig dock nödsakad att göra det. Jag vill då säga, att om en person, som nitälskar för Norrlands utveckling, tager detta betänkande i handen och genomläser det, skall han finna sig angenämt berörd af den mot vår motion välvilliga stämning, som utmärker detsamma — dock icke betänkandet i dess helhet. Deri äro nemligen inryckta några uttalanden, som utgöra utdrag ur ett kongl. trafikstyrelsens samma ämne beröraude utlåtande, som ingalunda äro egnade att framkalla sympatier, utan tvärt om förefalla motbjudande. Annorlunda är det emellertid med det egentliga betänkandet. Man väntar då naturligtvis att efter en så välvillig inledning också få se en välvillig kläm. Men man blir obehagligt öfverraskad, då man läser, att utskottet hemställer, »att motionen för närvarande icke må till någon åtgärd föranleda». Der har utskottet inflickat orden »för närvarande». De skola förmodligen stå der för att utgöra en tröst för oss i bedröfvelsen. Men dessa ord betyda ej synnerligen mycket. Ty det är gifvet, att om denna motion nu blifver ordentligen begrafven, kommer den icke att återigen uppstiga ur sin graf; icke kommer den här motionen att längre fram leda till någon åtgärd från Riksdagens sida.

Man frågar sig vid detta förhållande, hvadan det kommer sig, att motionen blifvit behandlad på sådant sätt, att utskottet hemställt om afslag på densamma. Det beror på nyssnämnda utlåtande från kongl. trafikstyrelsen. Detta utlåtande har sin egen historia, med hvilken jag anhåller att få upptaga kammarens tid några ögonblick.

Under loppet af 1889 års riksdag inlemnades till Kongl. Maj:t en underdånig petition från ett antal stadsinvånare i Norrland, i hvilken de anhöllo, att nattåg måtte inrättas på linien Stockholm—Bollnäs, i främsta rummet under vintertiden. På denna petition erhöles icke för tillfället något svar, icke heller vidtogos några åtgärder i det syfte, som af petitionärerna föreslagits. Men tiden gick sin gilla gång. Om-sider inbröt detta år 1890, och Riksdagen sammanträdde åter i Stockholm. Då väckte vi norrländingar denna motion, som hade ungefär samma innehåll som den nyss nämnda petitionen, ehuru den i någon mån skilde sig derifrån. Men nu blef det lif i kongl. trafikstyrelsen. Det gälde för densamma att — om jag får begagna ett vulgärt uttryck — »mota Olle i grind». Så såg detta utlåtande dagen. Det är ett ganska digert och respektabelt aktstycke, utrustadt med en väldig debetsida, som är belamrad med många och höga siffertal. Ja, dokumentet har också en creditsida, hvilken dock icke eger så synnerligen stort innehåll. Då man läst detta dokument, kunde man nästan känna sig frestad att falla på den befängda idén, att man i kongl. trafikstyrelsen har att se icke ett opartiskt centralt embetsverk, utan snarare en motståndare mot våra intressen i denna punkt. Det

är naturligtvis med all möjlig reservation, som jag säger något sådant om detta höga och förnäma embetsverk.

Jag ber nu att få försöka med några ord bevisa hvad jag sagt. Vi hade, som jag nämnde, anhållit om nattåg mellan Stockholm—Bollnäs under vintertiden, det vill här säga för den tid af året, då icke nattåg går norr om Bollnäs, hvarest nattåg redan finnas under månaderna juni—september — således 4 månader. Vi önska alls ingen förändring i sommartidtabellen, som särskildt med hänseende till turistförhållandena är fullt tillfredsställande. Vi hade följaktligen anhållit om nattåg endast från och med oktober till och med maj — eller 8 månader. Nu har kongl. trafikstyrelsen anställt sina beräkningar under förutsättning, att vi begärt nattåg för hela året. Således bör den årliga utgiftssumma, till hvilken trafikstyrelsen kommit, i första hand minskas med $\frac{1}{3}$.

Af kongl. trafikstyrelsens utlåtande framgår vidare, att det skulle behövas en hel ny stab af embets- och tjänstemän, en liten legion af banvaktare, stationskarlar och dylikt endast för detta föreslagna nattåg. Uppgifternas storlek är nog redan i och för sig egnad att framkalla en viss misstro. Denna misstro minskas icke af följande förhållande. Kongl. trafikstyrelsen talar om inrättandet af en ny trafikdirektörsassistentbefattning. Nu finnes det redan en dylik funktionär på femte distriktets nedre afdelning. På ingen enda af de öfriga distriktsafdelningarna finnes det enligt statskalendern mer än en sådan. I många finnes icke alls någon assistent, äfven i sådana, der det går både nattåg och snälltåg. Jag ber att få anmärka, att i det vidsträckt sjetta distriktet norr om Ånge, som dock har 50 procent längre bansträckor än femte distriktets nedre afdelning, och i hvilket mycket är att göra särskildt i följd af granskapet till Norge, finnes blott en trafikdirektörsassistent, med station i Sundsvall, hvilken icke lär vara öfverhopad med göromål. Såsom nämndt, finnes redan på femte distriktets nedre afdelning en dylik assistent; det ser ut, som om trafikstyrelsen hade glömt, att han finnes till. Det förefaller åtminstone mig vara solklart, att den föreslagne nye assistenten är öfverflödig. — När det är fråga om ett dylikt nattåg, som endast skall gå under 8 månader af året, är det tydligt, att man icke skall behöfva tillsätta särskild ordinarie betjening i och för detsamma. I det sjetta distriktet norr om Ånge finnes, såsom förut är sagdt, nattåg 4 månader af året. Der använder man för detta tåg en mängd extra personal, som antages på våren. Den användes till mindre magtpåliggande bestyr, den ordinarie personalen till mera magtpåliggande göromål. De extra karlarne afskedas vid slutet af september, men komma i regeln tillbaka nästa år i juni och mottaga med tacksamhet ny anställning. Hvad vore nu lämpligare än att skicka ned dem till distriktet söder om Bollnäs och låta dem der vid vinternattåget fortsätta sin tjänstgöring, sedan den blifvit avslutad vid sommarnattåget norr om Bollnäs. Om man använder extra personal, blifva gifvetvis kostnaderna mindre, än om ordinarie användes. Att ytterligare reduktioner skulle kunna göras i trafikstyrelsens beräkningar, är klart. Trafikstyrelsen säger, att, i fall nattåg anordnades, något af de nuvarande tågen icke till följd deraf skulle kunna indragas. Generalpoststyrelsen,

*Ang. in-
förande af
nattåg å norra
stambanan.*

(Forts.)

Ang. in-
förande af
nattåg å norra
stambanan.
(Forts.)

som är välvilligt stämd mot vår begäran, anser deremot att flera af tågen kunde dragas in, åtminstone ur synpunkten af postens intressen. Med all säkerhet kan åtminstone ett och annat af upsalatågen indragas, om också icke krylbotåget kan det, och detta är något, som, äfven det, bör i sin mån reducera kongl. trafikstyrelsens kostnadsberäkning.

Det finnes vidare en kreditsida, men den är icke långt ifrån blank. Det talas om inkomsten af försålda biljetter, men denna är helt och hållet beräknad efter de nuvarande inkomsterna. Det är dock gifvet, att, om det blir lättare att resa, biljettförsäljningen måste inbringa mera. Det betyder icke så litet, om man på en resa från Sundsvall eller Östersund till Stockholm kan inbespara 4 nattlogis, nemligen 2 i Bollnäs och 2 i Stockholm, vidare åtskilligt vivre och betydligt med tid. Kongl. trafikstyrelsen talar icke heller om några ökade inkomster af posten. Generalpoststyrelsen säger dock, att den nu ifrågasatta förändringen skulle för postverket medföra en ökad utgift af 50,000 kronor, som skulle komma det nya tåget till godo. Vidare vågar jag antaga, att om nattåget kommer till stånd, en betydligt ökad inkomst af paket- och ilgodsbefordring skulle kunna påräknas, i synnerhet om förståndiga anordningar vidtagas. Öfver hufvud taget är det gifvet, att det nya tåget skulle medföra stora fördelar, dels för posten, dels för persontrafiken; vidare skulle den liffigare förbindelsen mellan olika delar af landet åstadkomma, att de skilda provinsernas invånare trädde i närmare beröring med hvarandra, och detta skulle bidraga att stärka och höja nationalkänslan. Jag har läst någonstädes, att hvarje ångbåtstur mellan Frankrike och England bidrager att minska det nationalhat, som söndrat dessa lands invånare från hvarandra. Nu finnes det visserligen icke något nationalhat, som söndrar inbyggarna i de olika delarne af vårt land från hvarandra, men nog finnas ännu i dag många provinssiella fördomar och skrankor, som skulle minskas, om bättre och snabbare kommunikationer komme till stånd.

Nu säger visserligen utskottet, att saken för närvarande utgör föremål för undersökning hos Kongl. Maj:t. Men denna undersökning har dock redan blifvit verkställd genom kongl. trafikstyrelsen, som icke vill att det skall blifva något af saken, och af generalpoststyrelsen, som vill saken. Detta känner nu Kongl. Maj:t, liksom äfven hvad vi norrländingar önska. Det skulle då vara godt för Kongl. Maj:t att veta äfven hvad Riksdagen önskar.

Hvad är det egentligen, som vi önska? Det är ett nattåg mellan Stockholm och Bollnäs, en sträcka af endast 317 kilometer, det är påskyndad tåghastighet blott på denna sträcka, men icke norr om Bollnäs. Der äro tågen för närvarande blandade, och der är icke fråga om att åstadkomma någon förändring derutinnan. Söder om Stockholm är tåghastigheten påskyndad utefter liniernas hela sträckning, såsom hela vägen Stockholm—Malmö, Stockholm—Göteborg o. s. v. Om den af oss önskade reformen ginge igenom, skulle sålunda tåghastigheten norr om Stockholm i alla fall blifva mindre på längre sträckor än söder om Stockholm.

Vidare ber jag att få påpeka, att äfven för dem, som bo söder om Stockholm, inrättandet af ett nattåg skulle medföra fördelar, emedan det för dem skulle blifva beqvämare att resa i Norrland. Sitt första

nattlogis på vägen norr ut skulle de hafva i Stockholm i stället för på Bollnäs hotell, der ingen vidare skulle behöfva tillbringa natten, så vidt han icke särskildt önskade det.

Det är egendomligt, att just vid de tider, då vintern isbelägger hafven och man icke kan komma fram sjöledes, trafiken landvägen skall försvåras. Om den i stället underlättades, skulle många flere resa.

Jag hoppas därför, att I sydsvenskar icke måtten stöta oss norr- ländingar tillbaka, då vi nu anhålla att på detta sätt bringas eder närmare. Jag anhåller om bifall till vår motion och afslag å utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Hygrell, Boström* i Bodbyn, *Bromée* och *Arhusiander*.

Herr Werner: Till en början ber jag få omnämna att, då en liknande motion med denna varit väckt inom Första Kammaren, så hafva i följd deraf Första och Andra Kammarens tillfälliga utskott arbetat gemensamt och derunder kommit till samma resultat, som det, hvilket nu föreligger i utskottets betänkande. Bland ledamöterna i Första Kammarens tillfälliga utskott satt jemväl motionären inom nämnda kammare. Denne har äfven kommit till samma resultat som utskottet, emot hvars beslut han icke anført någon reservation, helst han ansåg, att den utredning, som utskottet åstadkommit, vore tillräcklig.

Så vidt jag kunde fatta den siste talaren rätt, så uttalade han ett klander mot det af utskottet begagnade uttrycket »för närvarande». Han sade sig icke kunna fatta, huru vi med den af oss begagnade motiveringen kunnat komma till det resultat att i klämman begagna detta uttryck. Jag vill med anledning deraf fästa hans uppmärksamhet derpå, att detta uttryck »för närvarande» hänvisar just till en föregående rad, deri utskottet talar om att en liknande fråga som den, hvilken beröres af föreliggande motioner, hvilade hos Kongl. Maj:t. Vid sådant förhållande torde det väl få anses ganska resonabelt att utskottet icke kunnat komma till annat resultat och att således ifrågasvarande uttryck »för närvarande» varit på sin plats.

Hvad beträffar den siste talarens klander mot utskottets siffror, så ber jag att få nämna, att äfven motionären från Första Kammaren var missnöjd med de siffror, som jernvägsstyrelsen i sitt afgifna utlåtande anført, samt att han med anledning deraf vände sig till en af Sveriges förnämste fackmän inom denna branche med anhållan att han ville granska dessa siffror. Det utlåtande, som denne fackman afgaf i en skriftlig uppsats, som visades för utskottet, innehöll att dessa beräkningar voro gjorda med den största noggrannhet, eller på det sätt, som vore för jernvägsstyrelsens utredningar vanligen betecknande, samt att han icke funnit någon anledning till nedsättning, om icke möjligtvis den, att, om det varit fråga om en enskild bana, så skulle stationskarlarnes antal möjligen hafva kunnat i någon mån minskas. Med anledning af denne fackmans utsago och efter det sålunda de af jernvägsstyrelsen verkställda uträkningar blifvit kontrollerade, så kunde vi naturligtvis icke göra annat än att lägga dessa siffror — hvilka

Ang. in-
förande af
nattåg å norra
stambanan.
(Forts.)

Ang. in-
förande af
nattåg å norra
stambanan.

(Forts.)

jag i öfrigt anser vara säkrare än motionärens egna och så vidlyftigt framlagda — till grund för vårt betänkande. Dessutom får jag säga, att det är nästan för mycket begärdt, att vi skulle sitta här och uppgöra tjänstgöringsreglemente för jernvägsstyrelsens tjänstemän.

Då Första Kammaren redan bifallit utskottets förslag, så återstår väl för oss ingenting annat än att göra detsamma. Jag får likväl säga, att jag är vänligt stämd mot förslaget och att jag skulle varit den förste, som skulle hafva ropat ja till detsamma, om det varit något öfverskott på den norrländska jernvägen, och att den dag, då något sådant öfverskott kommer att uppstå, så är min öfvertygelse att Riksdagen kommer att använda detta till inrättande af nattåg på Norrland.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lyttkens: Det är icke mycket tacksamt att vid denna tid, klockan öfver half tolf på natten, uppehålla kammarens tid, men vid detta nu ytterligare upprepade anspråk från herrar norrländingar att få komma i åtnjutande af samma rätt och förmåner, som, såsom det alltid heter, det öfriga Sverige åtnjuter, har jag ansett mig böra säga några ord.

Jag inser mycket väl, att norrländingarne, när de se att det på södra stambanan går två å tre nattåg efter hvarandra, nemligen ett kurirtåg och två snälltåg, af hvilka det ena från Katrineholm går till Göteborg, det andra till Malmö, kunna göra anspråk på att i afseende å kommunikationer få komma i åtnjutande af samma fördelar, som det öfriga Sverige. Men jag vill erinra, att det icke är det *öfriga* Sverige, med undantag af Norrland, som har kommit i åtnjutande af dessa kommunikationer, utan blott en del af södra Sverige, medan andra delar deraf icke hafva den ringaste nytta, utan snarare skada, och dit hör Kalmar län samt hela västkusten. Innan stambanan kom till stånd, gingo alla affärer från det inre af landet till närmaste sjöstad på ost- och västkusten; men sedan stambanan blef färdig, drogs nästan all rörelse från dessa städer, som sålunda fingo vidkännas en ganska betydlig och känbar förlust. Sedermera har visserligen västkustbanan kommit till stånd genom inbyggarnes oerhörda ansträngningar och kanske mest genom det kraftiga bistånd, som lemnats af kommuner, sådana som Helsingborg och Göteborg, om hvilken senare stad man kunde säga detsamma som spartanernas sändebud sade om Athén, när de sökte uppvigla Greklands öfriga invånare mot Athén och bland skälen anförde, att det icke funnes någon stat eller stad i Grekland, hvars invånare ville så som denna uppoffra allt för sin stads framgång och storhet. Sålunda har Göteborg i alla möjliga afseenden allt ifrån folkskolan och derifrån hela vägen igenom aldrig tvekat att vara den främsta i fråga om uppoffringar för allt, som kunnat lända kommunen och det allmänna till nytta och befrämja allmänt nyttiga företag och ändamål; och tack vare hjälpen från så lifskraftiga samhällen som Helsingborg och Göteborg samt stora uppoffringar från landstinget — hvilka varit större än något annat landsting hittills fått göra — har denna västkustbana kommit till stånd. Dessa trakter erbjödo sig att bidraga med en million kronor utan återbetalningsskyldighet, blott staten ville bygga en statsbana längs västkusten; men man fick

ett bleklagdt nej både af regering och Riksdag. Det torde därför kunna vara ursäktligt, om från dessa trakter man i förevarande fall hyser vissa betänkligheter mot allt för stora uppoffringar från statens sida, om man tager hänsyn till förhållandet med våra stambanor och de stora bidrag, som hvar och en måst till dem lemna, äfvensom till den förlust, som på dem göres, och hvilken förlust måste blifva än större och större, ju längre banan kommer in i det öfre Norrland, och om alla fordringar derifrån skola uppfyllas, huru stora förluster staten än gör derpå, trots alla de granna beskrifningar och förespeglingar, man fått höra, så väl från statsrådsbanken som från andra håll, om landets bördiga jordmän, den rikliga tillgången på fosforsyra, dess sommar och dess outtömliga malmförråd m. m. Förlusten på norra stambanan motsvarar fullt upp och mer än hvad hela vår bevilhning går till, och då kan hvar och en lätt räkna ut, hur mycket han årligen får betala för att norrländingarne, utan den ringaste uppoffring å egen sida, få njuta alla fördelarne af att hafva jernbana genom sina bygder.

Huru litet tillmötesgående staten visat banor i andra provinser, framgår deraf, att de i synnerhet på sista tiden fått mycket litet understöd. De län, som t. ex. vestkustbanan erhållit, hafva lemnats mot mycket högre ränta än staten sjelf gifver å samtidigt upptagna län. Den ränta, som staten gifver, var högst betydlig förr, när riksgäldskontoret icke förvaltades så väl som nu. För närvarande uppgår den till endast $3\frac{3}{4}$ procent, medan vestkustbanan för sitt län får betala $4\frac{1}{2}$ procent till staten.

Ja, tillmötesgåendet är till och med så ringa, att vestkustbanan, som har en stor ändpunkt i Göteborg och fortsättes mot Kristiania, och der snabbhet i postbefordringen sålunda är af största vikt, rönt mera tillmötesgående i vårt grannland Danmark. Danskarne hafva erbjudit sig att om aftnarne, när posten kommer till Köpenhamn, sända den till Helsingör och genast med sin snabbaste ångbåt befodra posten från Helsingör till Helsingborg, under vilkor, att vestkustbanan anordnade ett nattåg för att föra den vidare. Härigenom skulle posten komma mer än ett halft dygn förr till Göteborg än nu och utdelas nära ett dygn tidigare. Härpå svarade vestkustbanan: Vi kunna icke gå in på detta förslag, så framt icke det svenska postverket vill bidraga till betäckandet af kostnaderna för postens snabbare befordran. Banans styrelse gick derpå in till generalpoststyrelsen med anhållan, att generalpoststyrelsen för nattåget måtte betala 50 öre per kilometer, i stället för 30 öre per kilometer, såsom den vanliga taxan för posttåg bestämmer, men då svarade generalpoststyrelsen, att den icke kunde gå in derpå, emedan den icke hade rätt att gå öfver taxan. Men göteborgarne, med samma öppna blick som alltid, förklarade, att de skulle tillskjuta de 20 örena per kilometer, om postverket lemnade 30 öre. Vi anhöllo då hos generalpoststyrelsen att för detta tåg erhålla anslag efter den vanliga taxan. Men nu nedprutade styrelsen siffran till 20 öre per kilometer, och det fattades sålunda nu 10 öre. Genom samma tillmötesgående och samma frikostighet som vanligt från göteborgarnes sida, blef äfven denna skilnad betäckt, och banans styrelse ingick till generalpoststyrelsen med anhållan, att den måtte lemna ett anslag af 20 öre per kilometer åt ett postförande nattåg på banan.

Ang. införande af nattåg å norra stambanan.

(Forts.)

Ang. in-
förande af
nattåg å norra
stambanan.

På denna punkt stå vi nu med vårt nattåg och ha ej fått något med-
gifvande.

Jag förstår mycket väl, att norrländingarne lifligt önska att erhålla nattåg, men de hafva icke lemnat några bidrag sjelfva till sina banor, såsom andra provinserns invånare fått göra, och ehuru jag, herr talman, visst icke missunnar norrländingarne dessa nattåg, så anser jag dock att det icke är skäl att bifalla motionen, förr än det visat sig, att dessa banor gifva någon inkomst, eller att norrländingarne sjelfva göra några uppoffringar för att få sådana tåg.

Hvad vi vestkustbor hafva för förhoppning, är en annan sak. Jag hoppas dock, att vi skola få nattåg igenom, äfven om det skall ske genom ytterligare uppoffringar från ortens invånare, men det är besynnerligt, att den ena orten skall på det allmännas bekostnad hafva tvenne nattåg, som gå strax efter hvarandra, då andra, som blott begära skälig ersättning för en åt staten lemnad arbetsprodukt, skola vägras detta, hvarigenom ett för det allmänna nyttigt företag hindras komma till stånd.

Herr Petersson i Hamra: Ej heller jag skall betaga herrar norrländingar den sangviniska förhoppningen att en gång i framtiden få ett nattåg, om icke förr, så när de slumrande millionerna komma i rörelse. Men då jag misstänker att vid denna sena timme föga fattas, att kammarens ledamöter sjelfva slumra in, så tror jag, att jag gagnar mest genom att endast yrka bifall till utskottets förslag, i hopp att vi på herr talmannens proposition sjelfve rätt snart må få företaga *vårt* nattåg.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner gifvits enligt de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs vidare Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5 (i samlingen n:o 35), i anledning af herr C. T. Linds motion om utredning i fråga om landskylden till kyrkor och presterskap inom Bohuslän.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att ifrågavarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Motionären, herr Lind erhöi ordet och yttrade: Herr talman! Jag har med föreliggande motion åsyftat att få den i Bohuslän utgående »landskyld», hvilken skatt är till sitt ursprung likställd med grundskatten, i finansielt och kameralt hänseende jemförlig med den senare, och är det därför jag begärt en utredning af frågan.

Utskottet, som erkänner, att utredning af frågan icke kan ske utan genom Kongl. Maj:t, har det oaktadt afstyrkt motionen, förmenande, att de skattskyldige kunna i denna sak, utan Riksdagen som mellanhand, direkt vända sig till Kongl. Maj:t. Det torde emellertid

icke förundra kammaren, att provinsen Bohuslän, inom hvilken landskylden, som utgår dels till kyrkor och dels till presterskap, är för många hemmansägare lika tryckande som grundskatten, vill genom någon sin representant i riksdagen väcka frågan på tal för att, om möjligt, få rättelse uti förevarande hänseende. Den hänvisning utskottet gifvit, att de skattskyldige eller intresserade, som frågan närmast rör, skulle vända sig direkt till Kongl. Maj:t med sina anspråk, kan jag icke gilla, ty för att enskilda personer skola kunna draga en fråga af likartad beskaffenhet direkt under Kongl. Maj:ts pröfning, fordras onekligen först frågans utredning, och dylik nöjaktig utredning kunna lika litet de skattskyldige som utskottet åvägabringa. Då utskottet erkänt, att någon utredning i denna fråga icke kan ske utan genom Kongl. Maj:t, och då kammaren förr vid många tillfällen hos Kongl. Maj:t anhållit om utredning af skattefrågor, synes mig, att utskottet bort tillstyrka och kammaren bifalla min motion.

Jag skall dock, ehuru jag anser mig hafva fullt skäl att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion, icke framställa något yrkande, emedan jag inser, att, om än kammaren skulle biträda ett dylikt yrkande, frågan icke nu i riksdagens tolfte timme skulle hinna behandlas af medkammaren.

Herr talman, jag har därför intet yrkande att göra.

Herr Folke Andersson: Då motionären icke gjort något yrkande, ber jag för min del endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Slutligen föredrogs och bifölls Andra Kammarrens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12 (i samlingen n:o 36), i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om upphörande eller inskränkning af skyldigheten att förrätta syner å indelta arméns torp. Och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets memorial och utlåtande:

n:o 15, med förslag till ändringar i instruktionen för Riksdagens revisorer vid riksbankens afdelningskontor i orterna;

n:o 16, i fråga om ändringar i gällande reglemente för riksbanken äfvensom i bestämmelserna angående aflöningsstaten för samma bank; och

n:o 17, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott;

särskilda utskottets för behandling af förslag angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna

memorial (n:o 3) i, anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut, rörande åtskilliga punkter af utskottets utlåtande i anledning af Kongl. Maj:ts proposition (n:o 17) och inom riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen; samt

Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 39, i fråga om inskränkning i den rätt till försäljning af maltdrycker, som tillkommer tillverkare af sådana drycker; och

n:o 40, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om tillägg till förordningen angående kontroll å tillverkningen af margarin, m. m. den 11 oktober 1889.

Desa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,50 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Söndagen den 11 majkl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Efter föredragning af bankoutskottets memorial n:o 15, med förslag till ändringar i instruktionen för Riksdagens revisorer vid riksbankens afdelningskontor i orterna, biföll kammaren hvad utskottet hemställt.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången bankoutskottets utlåtande n:o 16.

§ 3.

Efter föredragning vidare af bankoutskottets memorial n:o 17, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott, blef utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan af kammaren bifallen.

§ 4.

Föredrogs, men blefvo å nyo bordlagda:
första särskilda utskottets memorial n:o 3, samt
Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:is 39 och 40.

§ 5.

Herr talmannen hemställde, att
första särskilda utskottets utlåtande n:o 3,
statsutskottets utlåtanden n:is 68 och 69,
bankoutskottets utlåtande n:o 16, samt
andra särskilda utskottets utlåtande n:o 2 skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde i nu nämnd ordning uppföras främst bland de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 59, angående stämpelafgiften, och
n:o 60, angående villkoren för försäljning af brännvin.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

sammansatta stats- och bankoutskottets memorial n:o 5, angående anvisande af ersättning till utskottets kansli; och

bevillningsutskottets memorial n:o 14, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande (n:o 11) angående Kongl. Maj:ts proposition om förändrade bestämmelser i fråga om denaturering af brännvin.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,42 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.